

## ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

LIETUVOS STEIGIAMOJO SEIMO ŠIMTMEČIO METAI – <b>Petras Maksimavičius</b> .....	3
RINKIMŲ PAMOKOS – <b>Rytis Motiejūnas</b> .....	5

## KULTŪROS BARUOSE

SUVALKŲ LIETUVIŲ VIENYBĖS POEZIJOS ŠVENTĖ – <b>Onutė Virbylienė</b> .....	7
20 METŲ „ŠALČIOS“ VINGRIUOS – <b>Asta Pečiulienė</b> .....	9
„PAŠEŠUPIAMS“ – 20 METŲ – <b>Dainius Pavilionis</b> .....	12
ATGIMSTA FOLKLORO KAPELA „ŠALCINUKAS“ – <b>Aldona Vaicekauskienė</b> .....	14

## ŠVIETIMAS

PUNSKO LICĖJAUS MOKINĖS MOKĖSI KNYGRIŠYSTĖS IR POPIERIAUS MARMURAVIMO – <b>Alicija Krakauskienė</b> .....	16
---	----

## IŠ MŪSŲ PRAEITIS

JUOZAPAS JONAS ARNASTAUSKAS – KUNIGAS TREMTINYS – <b>Algimantas Katilius</b> .....	17
--	----

## IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

ONA TUMELIENĖ – <b>Eugenija Pakutkienė</b> .....	20
--	----

## SKELBIMAI

## SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA .....	26
-----------------------------	----

### Viršeliuose:

Mišku ateina ruduo (Boženos Bobinienės nuotr.)  
Amžinasis poilsis (Valdo Žilionio nuotr.)

### REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk,  
ul. A. Mickiewicza 23

tel. / faks. (+48) 87 5161 416  
www.e-ausra.pl  
ausra@o2.pl

### LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija  
16-500 Sejny,  
ul. Wileńska 9  
tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė  
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė  
Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów  
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,  
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2020-11-13

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

### Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny  
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002  
SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

Zadanie pn. „Wydanie 24 numerów dwutygodnika „Auśra” zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.



Ministerstwo  
Spraw Wewnętrznych  
i Administracji

Projektą „Lenkijos lietuvių tautinio sąmonin-  
gumo ugdymas“ iš dalies remia Spaudos, radijo  
ir televizijos

rėmimo fondas  
(gauta parama per  
projekto įgyven-  
dinimo laikotarpį  
– 6000 eurų).

SPAUDOS,  
RADIJO IR  
TELEVIZIJOS  
RĖMIMO  
FONDAS



## Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

**V**ėl mūsų gyvenimą užvaldė jis – nematomas, neapčiuopiamas, tačiau net stipriausius gąsdinantis koronavirusas. Jau ir tarp pažįstamų turime sirgusių ar sergančių Covid-19 liga. Sakoma, kad 80 proc. žmonių serga lengva forma – gerai, jei patenki į tą grupę. Beje, įdomiausia, kad vis dar yra žmonių, tikinčių, jog koronavirusas politikų sumanytas tam, kad tam tikros įmonės pasipelnytų arba kad beskiepijant būtų įvestas kiekvienam mūsų lustas (angl. chip) ir visi būtume sekami. Įdomi sąmokslų teorija. Tačiau ar šiandien nėra pavojinga ja tikėti ir ypač ją skleisti? Interneto begalybėje galima rasti neįtikinamiausių teorijų, tačiau reikia turėti sveiko proto ir jas atsirinkti. Matyt, žmogaus tokia keista prigimtis – kol nenumirs kas iš artimųjų, tol netikės nematoma, mikroskopine pabaisa. Ačiū Dievui, tokių mažuma. Ir kuo labiau įsibėgėja pandemija, jų gretos vis traukiasi.

Taiigi vėl beveik grįžome į pavasario gyvenimo ritmą – daugumą laiko leidžiame namuose, atriboti nuo bet kokių socialinių ryšių. Keistas toks gyvenimas. Šiomet neįvyko daugelis lietuvių tradicinių renginių, net ir šį mėnesį buvo atšaukti suplanuoti ir, galima sakyti, jau paruošti Vėlinių koncertai Punske ir Seinuose, vis atidėliojame „Aušros“ 60-ąjį jubiliejų. Šiek tiek tikėjome, kad į metų pabaigą pandemija kaip nors stebuklingai išnyks. Tai neįvyko. Renginys taip ir pakibo ore.

Lietuva, kaip ir JAV, dar vis gyvena rinkimų atmosfera. Ir čia, ir čia pakitimai. Išsamiau apie rinkimus Lietuvoje skaitykite Ryčio Motiejūno straipsnyje „Rinkimų pamokos“. Įdomus sutapimas, kad prieš 100 metų buvo išrinktas pirmasis modernių laikų Lietuvos parlamentas. Apie tai išsamiau – Petro Maksimavičiaus straipsnyje.

# Lietuvos Steigiamojo Seimo šimtmečio metai

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

„Demokratiname krašte rinkimai yra vienas svarbiausių kiekvieno piliečio uždavinių. Kur šalį valdo karaliai ir kiti neriboti valdovai, ten jie patys už savo piliečius galvoja ir net kai kur yra uždrausta piliečiams galvoti apie krašto tvarkymo reikalus. Bet kur karalių vainikas yra nuimtas ir uždėtas ant visos tautos, tai ir visi kartumai ir rūpesniai turi pereiti ant visos tautos. Pas mus yra tokia tvarka, kur karališkas vainikas vainikuoja visos Respublikos gyventojų galvas. Tos galvos turi priimti ne tik valdymo gerybes, bet ir visas sunkenybes“, – taip 1925 m. apie piliečių pareigą dalyvauti Lietuvos Respublikos Seimo rinkimuose rašė vienas iškiliausių Lietuvos parlamentarų, Steigiamojo Seimo ir kitų kadencijų Seimo narys, Seinų kunigų seminarijos auklėtinis Mykolas Krupavičius.

Šiomet sukanka 100 metų, kai 1920 m. balandžio 14–15 d. visuotiniuose tiesioginiuose rinkimuose

slaptu balsavimu pagal proporcinę sistemą buvo išrinktas Lietuvos Respublikos Steigiamasis Seimas – pirmasis modernių laikų Lietuvos parlamentas. Susirinkęs 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamasis Seimas proklamavo Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir visų jos piliečių vardu aprobavo ir įtvirtino 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės Aktą, paskelbdamas Lietuvą demokratine respublika. Steigiamasis Seimas priėmė pirmąją nuolatinę Lietuvos Valstybės Konstituciją, kitus teisės aktus ir taip užbaigė valstybės atkūrimo procesą, taip pat sustiprino Lietuvos Respubliką tarptautinėje arenoje. Tai gi Steigiamojo Seimo nariai atliko daug reikšmingų darbų ir nepaprastai sudėtingomis sąlygomis įtvirtino valstybingumą.

„Steigiamojo seimo susaukimas priklauso prie istorinių lietuvių tautos



Kauno miesto teatras, kur 1920 m. vyko pirmas Steigiamojo Seimo posėdis



Vienas pirmųjų posėdžių

įvykių. Jis reiškė valstybės organizavimo užbaigimą. Lietuvos valstybės vairs buvo atiduotas tautos teisėtai demokratiniu būdu išrinktiems šimtui dvylika atstovų. Susijaudinęs Tumas Vaižgantas juos pavadino šimtu dvylika karalių, kuriems pavesta sukurti ir kontroliuoti Lietuvos valdžią ir duoti jai pagrindinius įstatymus“, – rašė P. Maldeikis monografijoje apie Mykolą Krupavičių.

Paskelbus Lietuvos nepriklausomybę 1918 m. vasario 16 d., kraštui tvarkyti reikėjo skubiai sušaukti Seimą, tačiau tęsėsi kovos dėl nepriklausomybės. Tik 1919 m. lapkričio 20 d. buvo priimtas Steigiamojo Seimo rinkimų įstatymas. Pagal jį, 15 tūkst. gyventojų turėjo būti renkamas vienas atstovas. Teisę rinkti turėjo visi piliečiai, vyrai ir moterys, kuriems buvo sukakę 21 metai, visuotiniu, tiesioginiu, lygiu ir slaptu balsavimu. Kandidatus teikė politinės partijos ir tautinės mažumos. Tokiu būdu 1920 m. balandžio 14–16 d. išrinkta 112 atstovų. Seimo daugumą laimėjo krikščionys demokratai (59 atstovai). Toliau rikiavosi: Valstiečių sąjunga ir socialistai liaudininkai (28), socialdemokratai (12), nepartiniai (2). Tautinėms mažumoms atstovavo 7 žydai, 3 lenkai ir 1 vokiečiai.

Kaip savo atsiminimuose pažymi amžininkai ir tą laikmetį tyrinėjantys istorikai – Steigiamajame Seime nestigo būrio gabių, išsvermingų, kvalifikuotų ir atsidadusių Tėvynės reikalams patriotų. Verta priminti, kad tarp jų buvo ir su Seinų istorija susiję asmenys – jau minėtas kun. Mykolas Krupavičius, kun. Justinas Staugaitis, Stasys Tijūnaitis, Juozas Vailokaitis.

1920 m. birželio 19 d. Seimas patvirtino naują Lietuvos ministrų kabinetą. Ministru pirmininku tapo dr. Kazys Grinius. Tačiau kovos su lenkais kuriam laikui nutraukė Steigiamojo Seimo darbą. Jo atstovai išvyko organizuoti valstybės gynimo. Einauosius reikalus tvarkė vadinamasis Mažasis Seimas (Seimo pirmininkas ir 6 nariai).

Steigiamojo Seimo posėdžiai buvo atnaujinti tik 1921 m. vasario mėnesį. Pradėti rengti Žemės reformos įstatymas, Konstitucijos projektas, savosios valiutos įvedimo planas. Tai buvo fundamentalūs klausimai, kuriuos neatidėliotinai reikėjo spręsti.

Konstitucija buvo priimta 1922 m. rugpjūčio 1 d. Ji nustatė teisinius demokratinės santvarkos pagrindus. Pagrindinis santvarkos principas buvo suvereno galių suteikimas tautai – krašto piliečiams. Be

to, Konstitucija įtvirtino Lietuvoje parlamentinę santvarką. Prezidento galios šiame dokumente buvo gerokai apribotos. Įstatymas skelbė, kad prezidentas renkamas Seimo absoliučia balsų dauguma trejiems metams, o Seimas galėjo jį atstatydinti dviejų trečdalių balsų dauguma. Taip pat jis turėjo teisę skirti ministrą pirmininką ir tvirtinti kitus ministrus.

Prezidento institucija turėjo atlikti svarbų vaidmenį, kilus parlamentinei krizei, kai būtų reikėję iš naujo rinkti Seimą. 1922-ųjų Konstitucijoje nustatytos valstybės vėliavos spalvos ir valstybės ženklas Vytis. Tautinės mažumos gavo teisę autonomiškai tvarkytis kultūros reikalus. Steigiamojo Seimo priimta Konstitucija įsigaliojo 1922 m. rugpjūčio 6 d. Remdamasis jos nuostatais, lapkričio 13 d. Seimas išrinko Lietuvos prezidentu Aleksandrą Stulginskį.

Tuo metu ypatingai svarbu buvo įgyvendinti žemės reformą. Daugeiui Lietuvos gyventojų žemės ūkis buvo pagrindinis pragyvenimo šaltinis, tačiau 75 proc. krašto gyventojų valdė tik 25 proc. visos žemės. Didžiuliai žemės plotai priklausė bajorų kilmės dvarininkams. Didesnę jų dalis laikė save lenkais ir simpatizavo Lenkijos valstybei. Taip pat negalima užmiršti, kad Pirmojo pasaulinio karo metu Lietuvos ūkis buvo nualintas. Taigi Steigiamojo Seimo svarstomi žemės reformos tikslai rėmėsi ūkiniais, politiniais, socialiniais ir tautiniais motyvais. Žemės reformos įstatymą Steigiamasis Seimas priėmė 1920 m. rugpjūčio 3 d. Prie jo rengimo daug prisidėjo jau minėtas kun. Mykolas Krupavičius. Lietuvos

kaimas per palyginti trumpą laiką pakeitė savo išvaizdą. Atsirado daug naujų sodybų su naujoviškais namais ir ūkio pastatais.

Be žemės reformos, besitvarkančios valstybės ūkiui didžiausią reikšmę turėjo ir savos lietuviškos valiutos įvedimas. 1922 m. rugpjūčio 16 d. įstatymu įvesta savoji valiuta – litas ir nauja pinigų sistema, padengta auksu. Tai garantavo lito vertės stabilumą. Tarpukario laikotarpiu Lietuvos pinigai išsilaikė tarp stabiliausių pasaulio valiutų. Iki 1922 m. pabaigos litas išstūmė iš apyvartos Lietuvoje naudojamas atsiskaitymui svetimas valiutas.

Vienu trumpu straipsniu sudėtinga apžvelgti Lietuvos Steigiamojo Seimo priimtus sprendimus, stiprinančius valstybės vidaus ir užsienio padėtį. Juk nemažiau svarbūs buvo diplomatiniai žingsniai ir pastangos gauti kitų valstybių *de jure* pripažinimą, tapti Tautų Sąjungos nare ar Klaipėdos krašto prijungimas prie Lietuvos. Nekyla abejonių, kad Steigiamojo Seimo nariams teko nudirbti milžinišką darbą, tvirtinant Lietuvos pozicijas tarptautinėje arenoje, organizuojant krašto gynybą, tvarkant vidaus reikalus. Seimas įtvirtino vakarietiškos demokratinės, parlamentinės valstybės principus, tikėjimo, sąžinės ir žodžio laisvę; lyčių ir tautų lygybę pagal įstatymą; asmens neliečiamumą ir jo privačios sąžinės ir žodžio laisvę. Lietuvos Valstybės Taryba ir Steigiamasis Seimas užbaigė tautinio atgimimo laikotarpį. Jau minėjau, kad šis Seimas priėmė nuolatinę Lietuvos Valstybės Konstituciją, Žemės reformos įstatymą, svarstė ir priėmė įvairias valstybės gyvenimo sritis reguliuojančius teisės aktus (pvz., įvedė Lietuvoje metrinę matų, saikų ir svorių sistemą, Vidurio Europos laiką). Vykde visų lygių vykdomosios valdžios įstaigų kontrolę. Šiuo laikotarpiu su tvirtėjo tarptautinė Lietuvos padėtis. Per pustrėčių metų Lietuvą *de jure* pripažino šešiolika valstybių.

# Rinkimų pamokos

RYTIS MOTIEJŪNAS

Šie metai baigiasi dar nė neprasidėję. Pavasarį viską sujaukė Covid-19 epidemija. Jai kiek atslėgus, pasibaigė vasara ir virusas grįžo su neregėta jėga. Kol dauguma pasaulio valstybių ypač Europoje fiksuoja naujus užsikrėtusiųjų rekordus, Kinija aną savaitę pranešė apie naują „rekordinį“ dienos ligonių skaičių – 42 žmones... Europos problemų fone tai atrodytų juokinga, jei mums nebūtų liūdna.

## XXX

Seimo rinkimai šiemet vėl pasibaigė valdžios pasikeitimu. Lietuviai nuo pat 1990 m. baudžia turimą valdžią jos neperrinkdami. Šįkart rinkimų švytuoklė pasisuko dešinėn, išvesdama priekin Tėvynės sąjungą-Lietuvos krikščionis demokratams, Liberalų sąjūdį ir naujai sukurtą kraštutinai liberalią Laisvės partiją. Skaitytojui reikėtų priminti, kad, skirtingai negu Lenkijoje, kur konservatoriai (PiS) ir liberalai (PO) yra nesutaikomi priešai, visos trys Lietuvoje laimėjusios „dešiniojos“ partijos esą iš esmės liberalios, nors Tėvynės sąjunga dar skelbiasi ir krikščionybės rėmėja. TS liberalumą atspindi ir jos nuosaikumas naujųjų „euronormalumų“ (Stambulo konvencija, seksualinių mažumų klausimas) klausimu, ir nenoras pyktis dėl tautiškumo-kosmopolitizmo diskusijoje. Prisiminkime spengiančią G. Landsbergio tylą kilus triukšmui dėl pliažo prie buvusių sovietinio saugumo rūmų Vilniuje. Mat nenorėta erzinti sostinės mero R. Šimašiaus, kuris irgi yra Laisvės partijos narys ir vienas jos steigėjų. Bet kai pagalvoji – Laisvės partija pati savo pavadinimu provokuoja

žmones. Laisvės nuo ko? Laisvės dėl ko? Juk formaliai esame laisvi jau tris dešimtmečius, o laisvė vien dėl laisvės dvelkia anarchija. Laisvė nuo įsipareigojimų? Laisvė džiaugtis? Žinoma, laisvė nėra blogis pats savaime, bet ji turėtų būti prasminga, o ne apsiriboti lengvų narkotikų legalizavimu ar vaivorykštiniais paradais.

Kaip visada nutinka dešiniųjų pergalės atvejais, šiemet į rinkimus atėjo mažiau nei pusė – tik 47 % rinkėjų. Todėl senosios valdžios gerbėjai suskubo prikaišioti nugalėtojams, kad net lyderių – TS sąrašas tegavo ketvirtį atėjusiųjų balsų, t. y. už juos balsavo kiek daugiau nei 12 % visų rinkėjų, arba kas aštuntas Lietuvos pilietis. Pridėjus prie to dvi liberalų partijas, šis skaičius pakyla iki 19 % piliečių. Suprantamas R. Karbauskio gerbėjų apmaudas. Bet jei jau tokie rezultatai, tai kodėl balsuoti neatėjo buvę jo rėmėjai? Rinkimų rezultatą faktiškai nulėmė Kauno ir Vilniaus vienmandatės rinkimų apygardos, kur valstiečių kandidatai negavo nieko, pralaimėjo ir premjeras S. Skvernelis (Vilniuje), ir sveikatos apsaugos ministras A. Veryga (Kaune). Ir jei Vilnius nestebina (I. Šimonytė Antakalnyje laimėjo 60 % balsų jau pirmajame rinkimų ture), tai kauniečiai šiemet persigalvojo – 2016 m. ten nugalėjo tik G. Landsbergis, o šiemet 6 konservatoriai ir „laisvietis“ M. Matijošaitis, beje, visai ne mero giminaitis. Bet komentatoriai kikena – pasirodo, pergalę gali nulemti vien skambi pavardė.

Bendra daugumos gautų mandatų skaičiaus dalis, palyginti su 2016 m., apsvirtė į kitą pusę. Anuomet LVŽS turėjo 54 mandatus (laimėjo 35



Aušrinė Armonaitė, Viktorija Čmilytė-Nielsen, Ingrida Šimonytė ir Gabrielius Landsbergis

vienmandatėse apygardose), o konservatoriai 31, dabar konservatoriai turi 50, valstiečiai 32. Tada valstiečiams daugumai užteko (kadencijos pradžioje) dar neskilusių socialdemokratų balsų, dabar TS turės draugauti su liberalais, kartu turėdami 74 (50+13+11) vietas. Startui to užteks. O kas toliau? Kokių nors papildomų rezervų jie turi nedaug. Socialdemokratams, kurių lyderis G. Paluckas, vis dar perskaičiuoja savo balsus Utenoje (pralaimėjo savo oponentui konservatoriui 5 balsais), draugauti nerizikuos. Neaiški darbiečių pozicija, bet čia lemiamas žodis priklausys jų vadovui. Pavieniai Seimo nariai, laimėję vienmandatėse, vargu ar ryšis tokioms draugystėms. Juk nei Biržų meras V. Valkiūnas, nei buvęs Tvarkos ir teisingumo partijos vadovas R. Žemaitaitis dešiniųjų nemėgs. Ką jau kalbėti apie visų keiktą P. Gražulį, nepaisant pajuokų sugebėjusių laimėti Gargžduose.

Rinkimų netikėtumu tapo ne tik silpnokas Socialdemokratų partijos (13 vietų, dar 3 vietas gavo atskilėliai socialdarbiečiai) pasirodymas, bet ir V. Uspaskicho Darbo partijos sugrįžimas. Ankstesniuose rinkimuose jau palaidota partija dabar turės 10 vietų, 9 iš kurių gavo sąrašų. Pats partijos vadovas sėdi Europarlamente ir į Lietuvos seimą kol kas grįžti nežada,

bet partiečio pergalė vienmandatėje apygardoje Telšiuose turėtų nutildyti tuos, kurie tarp darbiečių rėmėjų mato tik rusakalbius šalies gyventojus. Neteisūs ir tie, kurie laidoja Lietuvos lenkų rinkimų akciją-Krikščioniškų šeimų sąjungą (LLRA), nepasiekusią sąrašinio barjero ir turėsiančią tik 3 vietas, gautas vienmandatėse apygardose Rytų Lietuvoje. Visi, kas moka skaičiuoti, supranta, kad tautinių mažumų populiarumo ribos beveik sutampa su gyventojų dalimi šalies mastu (maždaug 12–15 %), ir kituose rinkimuose V. Tomaševskio partija gali sėkmingai grįžti į „seiminių“ partijų gretas. Taip jau yra buvę...

Reikėtų aptarti ir mūsų regionui artimesnes Dzūkijos ir Suvalkijos rinkimų apygardas. Nors konservatoriai ir stengėsi, jų laimėjimai šitoje Lietuvos pusėje yra kuklūs. Visur nugalėjo valstiečių-žaliųjų ir abiejų rūšių socialdemokratų kandidatai. Išimtimi čia tapo Marijampolė, nes mieste triumfavo konservatorių kandidatas (ar kas pamena, kad ten tokie yra laimėję?), o Alytuje nugalėjo save iškėlęs V. Bakas, praeitos kadencijos viduryje triukšmingai susipykęs su savo partijos vadovu R. Karbauskiu. O Vilkaiviškis liko buvusio socdemų vadovo, dabar tapusio Žaliųjų (nepainioti su valstiečiais-žaliaisiais) partijos kandidatu, A. Butkevičiaus tvirtove.

### XXX

Jokių išvadų iš ankstesnių rinkimų nepadare vadamosios tautinės ir patriotinės partijos. Jau daug metų jos nieko nelaimi dėl to, kad nesugeba susitarti tarpusavy. Kaip po rinkimų kandžiai pažymėjo vienas komentatorius, vis lipama ant to paties grėbliu. Sudėjus keturių ar penkių tokių partijų rėmėjų balsus, lengvai būtų pasiektas koalicijoms reikalingas 7 % rinkėjų barjeras, reikalingas balsuojant partijų sąrašais. Atrodo, kad tautinių-patriotinių partijų idėjos neblogos, aktualios, bet jos vis neranda gausenios rinkėjų pritarimo. Bet kas kaltas? Totali didžiosios žiniasklaidos kanalų cenzūra ir „didžiųjų“ partijų panieka? Ar tiesiog daugelio tokių organizacijų vadovų pasipūtimas ir arogancija, skelbiant save ir tik save vieninteliais ir pačiais teisingiausiais pranašais? Nemokėjimas susitarti, nusileisti vienas kitam, nesugebėjimas suprantamai ir patraukliai pristatyti savo minčių paprastiems piliečiams, nepripratusiems prie akademinio pasakojimo stiliaus?

### XXX

Nugalėtojų sąrašo lyderė I. Šimonytė pareiškė, kad naujoji Vyriausybė bus formuojama pagal aukščiausius moralinio skaidrumo principus, atsižvelgiant į kandidatų kompetenciją. Pagirtinos intencijos! Beje, prieš 4 metus panašiai kalbėjo R. Karbauskis. Kuo tai baigėsi, puikiai atsimename. Tačiau kokios bebūtų geros rinkimų laimėtojų intencijos, jos ne visada sutampa su realybe. Iš rinkimus laimėjusių trijų partijų kandidatų daugiausia tinkamų žmonių turi Tėvynės sąjunga. Likusios dvi liberalų partijos iškilėsių asmenybių neturi. Žinoma, galima būtų formuoti vyriausybę ir ne iš Seimo narių, bet ar daug norinčių atsirastų pakeisti, pvz., ministrą A. Verygą? Kalbama, kad Liberalų sąjūdžio vadovė V. Čmilytė bus Seimo vadovė, o jos bendrapartietis

S. Gentvilas norėtų būti aplinkos ministru. Bet dar net nepasiūlius šios kandidatūros jau piestu stoja miškų gynėjai – abu Gentvilai (jaunasis ir senasis) yra dideli miškų kirtimo mėgėjai. Tai ir nenuostabu – juk patys valdo nemažus jų plotus... Bet kokį ministrą gali pasiūlyti naujoji Laisvės partija? Juk daugelis jos atstovų tėra baigę tarptautinių santykių mokslus, o ten, kaip žinia, temoko vykdyti Briuselio vadovų direktyvas. Tiesa, ji turi buvusį Vilniaus universiteto rektorių, bet jis šiemetiniuose rektoriaus rinkimuose nepateko net į antrąjį rinkimų ratą... Naujoji partija labai aktyviai reiškiasi įvairių mažumų gynimo, marihuanos dekriminalizavimo ir reikalavimo didinti imigraciją klausimais. Bet tai, kaip sakoma, dviejų–trijų klausimų partija. Ką ji veiks, kai jos reikalavimai bus išpildyti? Beje, naujojoje Laisvės partijoje yra ir lenkų tautybės teisininkė, kuri jau pareiškė nagrinėsianti lenkų tautinės mažumos problemas: lentelių, įrašų pasuose ir panašiai. Matyt, ankstokai džiaugiasi V. Tomaševskio nekentėjai – galvos skausmo išgalvotų tautinių mažumų problemų sprendėjai naujame Seime gali sukelti net daugiau nei senoji LLRA gvardija, kurios daugumą sudarė senųjų sovietinių aukštųjų mokyklų absolventai.

### XXX

Kol kas nueinanti ir ateinanti valdžia bara viena kitą dėl (ne)padarytų darbų. Visi kalba apie pandemijos sukeltus rūpesčius. Gal A. Veryga ko ir nepadarė iki galo, bet labai jo keikti nereikėtų. Juk tokie iššūkiai pasitaiko kartą (tikėkimės, kad jie nebus dažnesni) per šimtmetį, todėl naivu tikėtis, jog naujoji valdžia lyg burtų lazdele mostelėjus panaikins užkratą. Nors visiems tie karantinai ir pabodo... Prezidentas G. Nausėda vėl prabilo apie gerovės valstybės kūrimą, ko turėtų siekti naujoji valdžia. Tikėkimės, kad tai neliks vien tušti žodžiai. Sėkmės ir stiprybės visiems!

# Suvalkų lietuvių Vienybės poezijos šventė

SPAUDOS,  
RADIO IR  
TELEVIZIJOS  
RĒMIMO  
FONDAS



ONUTĖ VIRBYLIENĖ

**K**asmet jau tradiciškai gegužės trečiąjį sekmadienį Suvalkų lietuviai organizuodavom poezijos mėgėjų šventę. Deja, dėl Covid-19 šiais metais teko keisti planus ir renginį nukelti. Atėjo ruduo, o virusas nesiliovė siautėjęs, priešingai – dar sustiprėjo. Vis dėlto mes nenorėjome pasiduoti. Renginį pavadinome Vienybės poezijos švente, nes planuotas pavadinimas „Vienybės gegužinė“ netiko (o buvom žadėję tokį pavadinimą jau palikti). Ir nutarėme šventę surengti spalio 18 dieną.

Suvalkų lietuvių poezijos šventė jau daugelį metų prasideda lietuviškomis pamaldomis Suvalkų Švč. Jėzaus Širdies bažnyčioje. Šiemet šv. Mišias atnašavo Pavluskos parapijos klebonas kun. Andrzej Opanowski (Andrzej Opanowski). Jau antrą kartą su Suvalkų lietuviais meldėsi LR konsulato Seinuose vadovas,

ambasadorius Remigijus Motuzas su žmona Laimute.

Suvalkiečių poezijos šventė vyksta įvairiose mūsų krašto vietovėse. Jau buvo suorganizuota Uosinės ir Eglinės piliakalnių papėdėse, Turtulyje ir kitur. Žinoma, daug kartų ji vyko pačiuose Suvalkuose. Šiais metais nutarėme aplankyti Punkską.

17 val. Punksko restorano „Rūta“ pokylių salėje susibūrė graži poezijos ir dainos mėgėjų grupė. Svečius pasitiko Suvalkų kapela (vad. Vytautas Batvinskas) linksmu senovišku valsu. LLD Suvalkų skyriaus pirminkė Onutė Virbylienė nuoširdžiai pasveikino gerb. ambasadorių Remigijų Motuzą su žmona Laimute, vokalinę grupę „Intro“ iš Seinų, kuriai vadovauja Juozas Pileckas, bei visus susirinkusius. Trumpai apibūdinti renginio programą, pasidžiaugė, kad nors negausiai, bet susirinko



© Onutės Virbylienės nuotr.



viso Suvalkų trikampio atstovai. Ap-gailstavo tik, kad šventėje trūksta bičiulių iš Lietuvos.

Vakaro meno programoje pasiro-dė visų labai mėgstamas ansamblis „Intro“ iš Seinų. Merginos profesio-naliai atliko keletą patriotinių dainų. Ambasadorius pasidomėjo, iš kur toks grupės pavadinimas. Žiūrovams tai taip pat buvo įdomu. Vadovas Juozas Pileckas kukliai paaiškino, kad susibūrusi 2009-ųjų rudenį vo-kalinė grupė pradėjo žengti savo pirmus žingsnius ir labai tiko toks pavadinimas. „Intro“ reiškia įžangą, pradžią (lot. *viduje, į vidų*). Susi-rinkusieji juokaudami pasiūlė keis-ti pavadinimą, kadangi grupė jau kurį laiką stebina klausytojus aukš-tu meniniu atliekamų dainų lygiu. Akivaizdu – tai jau ne dainavimo pradžia. Matosi ir vadovo, ir daini-ninkų didelė meilė muzikai. Grupė dažnai koncertuoja ne tik Seinuose, bet ir kitose Lenkijos bei Lietuvos vietovėse. Repertuaras gana įvairus – ansamblis atlieka ir šiuolaikinę, ir lietuvių liaudies muziką.

Kadangi renginys buvo skirtas po-ezijai, jos šį vakarą nestigo. Išgirdo-me pluoštą Suvalkų lietuvių poezijos mėgėjų sukurtų eilėraščių. Savo ei-les skaitė Genovaitė Pečiulytė, Pra-nas Sovulis, Jonas Nevulis ir Onutė Virbylienė. Pirmą kartą viešai savo

poeziją pristatė Teresė Jonuškiene (lietuvių kalbos mokytoja, dirbanti popietėmis su Suvalkų moksleiviais), kuri, pasirodo, jau senokai pamilu-si eilėraščių. Dauguma kūrėjų eiles skyrė Suvalkų miestui, kuris šiais metais švenčia 300-ąjį gimtadienį. Suvalkiečiai paskaitė ir savo bičiu-lių iš Lietuvos kūrybos. Tokiu būdu nors mintimis susijungėme su labai pasiilgtais Alytaus apskrities literatų klubo „Tėkmė“ pirmininke Emilija Lukšyte-Krušiniene, Marijampolės literatų klubo „Sietynas“ pirmininku Ričardu Jurgelevičiumi bei Kalvarij-os literatų klubo „Rasa“ pirmininku Šarūnu Sejūnu. Onutė Virbylienė perskaitė marijampoliečio, mokyto-jo Jeronimo Šalčiūno eilėraščių „Lietuviško centro kely“, „Suvalkiečio“ redaktoriaus Kazimiero Baranausko neseniai sukurtą eilėraščių „Sūdu-vio giesmė“ ir atsitiktinai pasirinktą Juozo Vaznelio eilėraščių „Jau rytas išaušo“, skirtą prof. Vytautui Lands-bergiui. Šis atsitiktinumas pasirodė labai prasmingas, kadangi kaip tik spalio 18 d. profesorius šventė savo 88-ąjį gimtadienį. Ačiū Laimutei Motuzevičienei už informaciją.

Programos metu kelis kartus į sceną išėjo renginio šeiminių ansam-blis „Ančia“ (vad. Vytautas Batvinskas), kuris atliko labai įvairių dainų, pradedant labai rimta, patriotine

tematika, o baigiant len-gva ir linksma.

Po meno programos LLD Suvalkų skyriaus pirmininkė padėjo visiems dalyviams už atvy-kimą ir įteikė dovanėles, palinkėjo sėkmingos kloties asmeniniame ir kūrybiniame gyvenime skleidžiant lietuvišką po-eziją ir muzikinę kultū-rą. Taip pat priminė, kad neseniai minėjome Mo-kytojų dieną. Šia proga ji nuoširdžiai pasveikino visus mokytojus ir jiems

skyrė Alytaus apskrities literatų klubo „Tėkmė“ narės Muditos Ma-kaveckienės eilėraščių „Mokytojui“, o su Suvalkų moksleiviais dirban-čiai lietuvių kalbos mokytojai Tere-sei Jonuškienei įteikė kuklią dovaną. LR konsulato Seinuose vadovas, ambasadorius Remigijus Motuzas padėjo suvalkiečiams už aktyvią veiklą lietuvių kalbai, pagyrė, kad ir tokiais sunkiais laikais nepasiduoda, nenuleidžia rankų, o aktyviai gyve-na. Vienių poezijos šventės vartus užsklendė Suvalkų kapela linksmu valsiku.

Nors šventė surengta siaučiant pandemijai, buvo vykusios ir turinin-gos. Visi elgėsi labai atsargiai, laiky-damiesi visų COVID-19 saugumo reikalavimų. Dėl plintančio koronaviruso žiūrovams reikėjo atsinešti užpildytas sveikatos deklaracijas, be to, dėvėti apsaugines veido kaukes, laikytis saugaus atstumo. Smagu buvo atsipalaiduoti, pabendrauti su svečiais prie vaišių stalo, kartu padai-nuoti, net ir pašokti.

Dėkojame Lenkijos Respublikos vidaus reikalų ir administracijos ministerijai už renginio finansavi-mą. Ačiū Punsko valsčiaus viršai-čiui Vytautui Liškauskui už suteiktą nemokamą transportą, o LLD – už visas įdėtas pastangas, kad renginys įvyktų.

# 20 metų „Šalčios“ vingriuos



ASTA PEČIULIENĖ

*Saulės ir šalčio dukra,  
Vasarą girioje gimus.  
Jau su pirmąja aušra  
Ilgisi laimės arimųuos.*

*Žvalgos po dangų rytais,  
Viltį vis audžia į juostą,  
Krintant rasom vakarais  
Vairvai nuskaidrina skruostą.*

*Numeta burtą arti –  
Ežero būta laimingo.  
Baltija, drobių marti,  
Boksio jai glėbį parinko.*

*Upė – gamtos pažiba –  
Skamba lyg juokas per šilą,  
Kur gegužėlė raiba  
Linkčiot beržynams pakyla.*

(*Algis Uzdila*)

Šokis – tai mūsų tautinės kultūros neatskiriama dalis. Jeigu moksleivija nepuoselės liaudiškų šokių, ji praras dalį tėvų ir protėvių sukurto dvasinio turto, neteks vieno ryškaus lietuviškumo bruožo. Juk, tarp kita ko, ir šokiu mes perteikiame savo tautos tradicijas, apėigas. Šokiu sustipriname tautinį moksleivio sąmoningumą, laviname jo laikyseną, judesių koordinaciją bei grakštumą. Šias vertybes dar 2000 m. pirmoji įsisąmonino tuometinė Punsko Kovo 11-osios licėjaus direktorė Marytė Černelienė. Mokinių noras šokti bei direktorės M. Černelienės paskata įpareigojo atnaujinti šokių grupės veiklą, kuri, pasirodo, buvo čia gyva nuo pat licėjaus įkūrimo, nuo 1956 m.

Pirmaisiais mokyklos gyvavimo metais su moksleiviais dirbo mokytoja Petronelė Durtonaitė-Jakimavičienė. Ji buvo subūrusi 8 poras šokėjų, kurie iki 1960 mokslo metų



Po Šokių šventės koncerto 2018 m.

pabaigos, pasipuošę tautiniais drabužiais, pasirodė Punsko, Paliūnų, Klevų scenose. Mokytojai išėjus dirbti į Šlynakiemį, nuo 1961 m. šokių grupei pradėjo vadovauti Onutė Aleksaitė. Ši mergina, pasirodo, buvusi mūsų kraštietė. 1942 m. Aleksų šeima išvežta į Lietuvą. Atgal į Burbiškį ji sugrįžo 1959 m. Onutė kaip tik buvo baigusi antrą lietuvių kalbos kursą Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute. Ji įsidarbino Vidugiriuose lietuvių kalbos mokytoja. Mergina turėjo artistės sielą, buvo puiki dainininkė. Todėl ir pakviesta į licėjų lavinti jaunimą kultūrinėje erdvėje. Ji mokė moksleivius šokti ir dainuoti. Tuomet šokių grupės muzikantas buvo Algirdas Nevulis iš Raistinių. Onutė su licėjaus jaunimu dirbo vos vienus metus. Bet koncertavo Navinykuose, Vidugiriuose, Klevų ir Krasnagrūdės dvareliuose.

1964 m. vasarą į mokyklą atėjo dirbti mokytojas Algis Uzdila. Jis ilgus metus vadovavo moksleivių šokių grupei. Aštuntojo dešimtmečio pabaigoje jam talkon atėjo mokytojas Valentas Čėpla, kuris su šokėjais dirbo kelerius metus. Palankesnės sąlygos šokio raidai buvo Punsko lietuvių kultūros namuose, todėl nuo 1981 m. licėjaus šokėjai perėjo LKN globon, jiems vadovauti ėmė kultūros namų direktorė Jūratė Kardauskienė. Ir tuomet licėjaus šokantis jaunimas buvo viena iš grupių šokių ansamblio, kuris „Jotva“ pakrikštytas 1985 m.

Naują šokio istorijos puslapį Punsko licėjaus pradėjo rašyti iš „Jotvos“ gretų išėjusi Asta Uzdilaitė-Pečiulienė – Punsko licėjaus absolventė, baigusi studijas Lietuvos muzikos akademijos Choreografijos fakultete Klaipėdoje (šio straipsnio autorė). 2000 m. vasario 14 d. į pirmą





„Šalčios“ merginos prieš Šokių šventę 2018 m.

repeticiją atėjo 9 šokėjų poros (Violeta Balytaitė iš Pristavonių, Valė Grigutytė iš Žvikelių, Jolanta Liutinskaitė iš Vaičiuliškių, Dalia Lukoševičiūtė iš Žvikelių, Jolanta Pečiulytė iš Pelelių, Irena Sakavičiūtė iš Pelelių, Dalia Sendaitė iš Navinykų, Birutė Šliaužytė iš Ožkinių, Lidija Vasiliauskaitė iš Sankūrų, Tadas Bagdonavičius iš Žvikelių, Jonas Kliučinykas iš Žvikelių, Tomas Krakauskas iš Vilkapėdžių, Algis Severinas iš Burokų, Jonas Šidlauskas iš Ramonų, Vitas Šidlauskas iš Žvikelių, Jonas Šupšinskas iš Vesalavo, Stasys Talandis iš Dusnyčios ir Romas Žukauskas iš Burbiškių). Būdavo metų, kai dirbdavo dvi „Šalčios“ grupės, o prieš 2018 m. Šokių šventę susibūrė net „Šalčios“ studentai (buvę šokėjai), pareiškę norą dalyvauti Lietuvos šimtmečio dainų šventėje „Vardan tos...“. Man tai buvo didžiulis džiaugsmas, kad jaunimas nori šokti, nori dalyvauti šokių šventėse, nori puoselėti tautinę kultūrą, kuri, beje, ir pradeda ypatingai rūpėti, kai nuo jos atitolsti... Taip per 20 „Šalčios“ gyvavimo metų su šokių arba truputėlių, arba visus trejus ar ketverius metus bendravo beveik 200

licėjaus mokinių.

2003 m. „Šalčia“ praturtėjo neįkainojama vertybe. Licėjyje mokėsi keturi vyrai – puikūs akordeonistai, kurie paprašyti mielai sutiko pagroti koncertų metu. Tai a. a. Artūras Jurkūnas, Darius Makauskas, Darius Malinauskas ir Arvydas Uzdila grojo mums „Mikitienę“, „Gyvatarą“ ir „Trampolkę“.

Tautinius drabužius, su kuriais dar ir dabar šoka „Šalčia“, 2001 m. padovanojo Lenkijos lietuvių draugija, o juos pasiuvo etnologė, lietuvių tautinių drabužių ekspertė Vida Kulikauskienė iš Vilniaus. 2002 m., kai mokyklai vadovavo Irena Bobinienė, licėjaus tautinių šokių grupei buvo suteiktas „Šalčios“ vardas. Šį vardą, kaip ir didžiąją dalį mūsų krašto ansamblių pavadinimų, pasiūlė mokytojas Algis Uzdila.

Nuo pat gyvavimo pradžios „Šalčios“ repertuarą sudaro lietuvių liaudies šokiai. Per 20 gyvavimo metų jų sušokta daugiau kaip 70. Pirmieji mūsų išmokti šokiai buvo „Putinėlis“ bei „Subatėlė“. Be Dainų šventės Šokių dienos repertuaro, „Šalčios“ dalyviai yra šokę tokius šokius, kaip antai: „Trampolkė“, „Kepurinė“,

„Blezdingėlė“, „Šapnagių polka“, „Trapukas“, „Juodbėrėlis“, „Agotėlė“, „Bajorėlis“, „Ūsanykas“, „Jaunimėlin“, „Pakrėstinukė“, „Slinkis“, „Iki paryčių“, „Pakol jauni“, „Joninių burtai“ ar „Paskutinė polka“. Šokėjai puošia mokyklos šventes, dalyvauja mūsų krašto lietuviškų ansamblių sąskrydžiuose Burbiškių kaime prie Galadusio ežero, Punsko LKN renginiuose, atstovauja mokyklai už jos ribų – Lenkijoje, Lietuvoje, Vokietijoje. Gražiausi prisiminimai „Šalčios“ istorijoje – šokių švenčių (Mažosios Marijampolėje 2002 m. bei Pasaulio lietuvių dainų švenčių Vilniuje 2003,

2014 ir 2018 m.). 2020 m. sambūris pirmą kartą būtų dalyvavęs Moksleivių šokių šventėje Vilniuje. Šokiai jau buvo išmokti, atranka įveikta, bet galiausiai visus planus sugriovė nelėmtas koronavirusas.

Dabartiniai „Šalčios“ šokėjai – neeiliniai mano vaikai, kuriuos užsiauginau nuo 2008 m. Didžioji jų dalis atėjo tada šokti į „Puniukus“. Taip mūsų keliai ir neišsiskyrė. Jau dvylika metų šoka: Bernadeta Nevulytė iš Punsko, Edvinas Pajaujis iš Ožkinių, Adrianas Pykys iš Punsko, Albertas Puzauskas iš Kampuočių, Aleksandra Staskevičiūtė iš Trakiškių, Loreta Uzdilaitė iš Punsko, kiek vėliau prisijungė Robertas Makauskas iš Kampuočių, Klaudija Matulevičiūtė iš Punsko, Povilas Senda ir Deivydas Senda iš Šlynakiemio, dar vėliau Dovilė Zimnickaitė iš Punsko, o galiausiai gretas papildė Ernestas Aleksa iš Seinų, Gabija Batvinskaitė iš Punsko, Patrikas Bobinas iš Seinų, Gintarė Vektoriūtė iš Punsko ir Erika Žukauskaitė iš Punsko. Šitie vaikai – tai turbūt mano didžiausia ir nepakartojama svajonė. Tik vieni tokie per gyvenimą pasitaiko, kad suprantata tave iš akies mirktelėjimo, iš vieno

žodžio, kad moka tave pradžiuginti kiekvienu susitikimu, nuskaidrinti nuotaiką savo gerais norais ir tyromis širdimis. Labai džiaugiuosi, kad mus likimas suvedė.

Ačiū visiems, kurie sveikinote „Šalčią“ 20-ojo jubiliejaus proga tiek per Lietuvišką vakarą Suvalkuose (Lenkijos lietuvių bendruomenei, Lenkijos lietuvių draugijai, Vysk. A. Baranausko fondui, Seinų apskrities valdžiai, kolegei Kornelijai), tiek Punske Mokytojų dienos proga surengto koncerto metu (licėjaus vadovybei, Seinų apskrities viršininkui M. Plesiewicz bei choro „Pašešupiai“ vadovui D. Paviloniui).

Esu labai laiminga dirbdama šį darbą. Bendraudama, šokdama su jaunimu per repeticijas pajuntu tokį gaivų gyvybės syvų antplūdį, nepakartojamą stiprybės ir išsipildymo jausmą, kad suprantu, jog tai mano pašaukimas, čia mano vieta, čia mano šaknys, kurios ir teikia jėgų bei gyvenimo džiaugsmo.

Esu dėkinga visiems „Šalčios“ vaikams, mūsų didelei šeimai už pastangas išlaikyti tautinio šokio tradicijas Punsko Kovo 11-osios licėjyje,



„Šalčia“ „Raitakojų“ metu. 2017 m.

visiems mokyklos vadovams už sudarytas palankias sąlygas šokiui ugdyti, vaikų tėvams už sudarytas galimybes dalyvauti repeticijose ir išvykose.

Visos „Šalčios“ vingrybės yra įamžinamos ansamblio kronikoje,

kurią nuo pradžių rašau aš pati. Čia tiksliai užfiksuoju, kiek kada dalyvių buvę, kur esame koncertavę, ką šokę, koks mūsų repertuaras. Pasidžiaugti galima nuotraukomis, atpažinti buvusius šokėjus, dabar jau galbūt suaugusius, subrendusius žmones, pasigėrėti jų pasiekimais, jų likimais. Ir pajusti, kad ir aš kuo nors prisidėjau auklėjant vieną ar kitą jaunuolį, kad įskiepijau jiems kruopelytę meilės tautiniam šokiui.

2016 m. stebėdama Lietuvos TV tautinių šokių kovų projektą „Kadagys“ išgirdau įsimintiną orkestro dirigento Vytauto Lukošiaus frazę: „Tautinį šokį šoka tik išrinktieji!“ Man ši mintis labai patiko ir vis ją kartoju savo šokėjams.

Mielieji, Jūs turite nepakartojamą progą ugdyti save tautinio šokio apsuptyje. Naudokitės ja, nes ji suteikia Jums galimybę būti doriems, grakštiems, lankstesniems ir išpausti pėdsaką mūsų mažytėje visuomenėje, puoselėjant savo tėvų kultūrą.

*Jus visada prisimenanti,  
Jums vien tik gero linkinti vadovė*



„Lietuviškame vakare“ Suvalkuose lietuvių organizacijos sveikina „Šalčią“ 20-mečio proga

# „Pašešupiams“ – 20 metų

DAINIUS PAVILONIS

**P**asibaigė Punsko Kovo 11-osios licėjaus jaunimo mišraus choro „Pašešupiai“ koncertas. Chorui – 20 metų. Po koncerto galvoje sukasi daugybė minčių.

Pirmoji pandemijos banga ne atėmė, o padidino norą dar daugiau dirbti ir dainuoti. Atėjęs darbščių naujokų būrys per gerą mėnesį išmoko, paruošė ir prisijungęs prie choro atliko programą, papuoštą naujais kūriniais, skirtais licėjaus mokytojams. Atėjo antroji pandemijos banga. Ar dainuos „Pašešupiai“? Taip. Kai scenoje atsistoji prieš jaunimą, pamatai švytinčias akis, akyse – sielos gelmes. Norą dainuoti, meilę dainai, Lietuvai, draugiškumą, nuoširdumą, profesionalumą. Negali galvoti kitaip.



Choras „Pašešupiai“ su vadovu J. Paviloniu Latvijoje 2006 m.

Septyniolika metų į sceną su licėjaus jaunimu ėjau kaip koncertmeisteris. Ir jau treji – kaip vadovas. Noriu paminėti Maestro, Tėvą Joną Vytautą

Pavilonį, kuris nuo 2000 m. vadovavo merginų, o nuo 2003 m. licėjaus mišriam chorui. 2006 m. sambūriui suteiktas vardas „Pašešupiai“. Tėtis mane atsivežė į licėjų parodyti, kaip vyksta choro repeticija. Nors Lietuvos mokyklose dirbau nuo 1990 m., tuo metu gyniausi muzikos pedagogikos bakalauro laipsnį. Tad praktika su choru kaip pianistui, kompozitoriui buvo didelė paspirtis, padėjusi vėliau apsiginti muzikos edukologijos magistro bei fortepijono atlikėjo ir pedagogo magistro laipsnius.

Kolektyvo veikloje pastebėjau didelį norą puoselėti Lietuvos tautinės muzikos chorinio atlikimo tradiciją, atsakingai siekti gerų kūrybinių rezultatų, atlikti nefonograminę muziką, autentiškas Punsko krašto kūrėjų dainas. Choro repertuare daug J. V. Pavilonio aranžuotų, harmonizuotų, pritaikytų dainų. Pamėgo „Pašešupiai“ ir mano dainas.



„Knygų pavasaris“ Šv. Kotrynos bažnyčioje Vilniuje 2007 m.



Poezijos pavasaris Jotvingių ir prūsų gyvenvietėje Ožkiniuose 2009 m.

Choras koncertuoja įvairiuose Lenkijos lietuvių bendruomenės organizuojamuose renginiuose, Lietuvoje. Bendradarbiauja su Kauno katalikiškos „Vyturio“ vidurinės mokyklos jaunimo mišriu chorą. Nuo 2013 m. dalyvauja Dzūkijos partizanų dainų festivalyje „Sušaudytos dainos“ Druskininkuose. Pasirodo festivaliuose Alytuje, Marijampolėje, Vilniuje. 2009 m. atliko programą Gdanske sutinkant Lietuvos „Tūkstantmečio odisėjos“ jachtą. Paruošė ir atliko lyrinę roko operą „Jotvingio rauda“.

Choro „Pašešupiai“ dainavimą teigiamai įvertino Lietuvos ir Lenkijos valstybių prezidentai V. Adamkus ir B. Komorovskis (B. Komorowski), Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai, prof. V. Landsbergis, kiti Lietuvos valdžios atstovai, ministrai, svarbiausia – Lenkijos lietuvių bendruomenė, Punsko licėjaus bendruomenė.

2002 ir 2019 m. „Pašešupiai“ koncertavo Hiutenfeldo (Vokietija) Vasario 16-osios gimnazijoje. 2006 m. – Rygos (Latvija) lietuvių mokykloje. Turėjome vykti į Rygą ir šiemet, bet sutrukdė pandemija. 2019 m.

gruodžio 9 d. Vilniuje, Valdovų rūmų Didžiojoje renesanso menėje, Punsko licėjui įteikta Kalbos premija. Choras „Pašešupiai“ ir šokių grupė „Šalčia“ (vadovė Asta Pečiulienė) atliko koncertinę programą. Beje, „Šalčia“ – daugelio bendrų koncertų puošmena.



Choras „Pašešupiai“ su vadovu J. Pavilioniu „Tūkstantmečio odisėjos“ jachtoje Gdanske 2009 m.

Atsistoji prieš chorą ir matai, kad pats bręsti kaip muzikas. Pradedi kitaip suvokti savo muzikanto, pedagogo profesiją. Dar kartą labai ačiū nuostabiausiems „Pašešupių“ choris-tams. Visada jais žavėjaisi ir žavėsiuosi. Jie puikūs dainininkai, šokėjai, instrumentalistai, teatralai ir kt.

Manau, kad dirbti su jaunimu kaip paprastai padės Direktorius Alvydo Nevulio gilus požiūris ir profesionalus supratimas, kad dainavimas chore – viena iš bendruomeniškumo ugdymo formų ir būdų. Ačiū licėjaus mokytojams. Ačiū Raimundui Martinkėnui. Jis patikėjo manimi ir jau trečią sezoną – mūsų koncertmeisteris. Jo profesionalumas padeda mums.

Dainuojame jau 20 metų. Vieni iš-eina, kiti ateina ir papildoma gretas, kad choras nenutiltų ir jo dainos plačiai skambėtų. Lietuva gyva, kol jaunimas atlieka savo dainas ir šokius.

Su didele meile ir pagarba 20-mečio proga sveikinu visus tuos, kurie buvo ir yra choristai, kurie kartu su choro dainomis. Tegul Baltas paukštis Jus myli, gerbia ir savo sparnais saugo.

# Atgimsta folkloro kapela „Šalcinukas“

SPAUDOS,  
RADIJO IR  
TELEVIZIJOS  
RĖMIMO  
FONDAS



ALDONA VAICEKAUSKIENĖ

**N**ebeprisimenu gerai, kada prie šokių grupės susibūrė folkloro kapela. Ji ryškiausiai suspindėjo, kai grįžus iš laureatų koncerto su rugiapjūtės pabaigtuvių programa, kilo noras toliau būti kartu. Kapelos dalyviai, tada dar vaikai, panaudojo muzikos mokykloje įgytas žinias ir įgūdžius ir pradėjo groti šokiams. Vėliau grupė dar pasipildė kitais muzikantais, kurie tuo metu lankė Punsko gimnaziją ir buvo baigiantys muzikos mokyklą. Kapeloje visą laiką grojo ir mergaitės. Tai buvę mokytojo A. Beinario mokiniai, kurie mokėsi groti birbyne, lamzdeliu, ragais ar ožragiu. Pats šauniausias buvo Tomas, mokykloje grojęs akordeonu, o armonika – išmokęs pats. Visus sustyguodavo vadovė Angelė. Kapela pasirodydavo LLEKD organizuojamuose renginiuose savame krašte ir daug kartų buvo išvykusi koncertuoti kitur.

Laikas bėgo. Berniukai tapo vaikais, o mergaitės panelėmis. Baigę Punsko licėjų, išvyko studijuoti ir sunku pasidarė visiems rasti laiko susibėgti į repeticijas.

Šių metų atostogos buvo ypatingos. Neliko galimybių keliauti, išvykti į kitas šalis. Gavusi kvietimą iš Lazdijų kultūros centro pagalvojau, kad jaunimui tai galinti būti proga sugrįžti prie grojimo. Neapsirikau. Buvę dalyviai, kurie neišsiblaškę po kitus ansamblius, sutiko susiburti ir prisiminti kūriniai, kuriuos kažkada grojo su Angele. Šiek tiek visus įgašdino tik organizatorių pasirinkta



Folkloro kapela „Šalcinukas“ Velykinės parodos atidaryme Punske 2010 m.

forma – kapelų varžytuvės. Tačiau nuostabus jaunimas priėmė iššūkį ir pasistengė gerai pasiruošti. Prisiminė tuos kūrinius, kurių dar nebuvo iki galo užmiršę, ir greitai laiku išmoko naujų. Susitikus repeticijai, smagu buvo prisiminti ne tik kūrinius, bet ir bendras išvykas, renginius. Pasidžiaugėme, kad vėl galime susitikti. Teko paplušėti ir paruošti kūrinius scenai. Svarbi buvo ir apranga. Jaunimas išaugo iš savo drabužėlių, tad reikėjo rasti ką nors tinkamo, pasiūti trūkstamas aprangos detales.

Liepos 24-osios popietę, pasiruošę pristatyti tris kūrinius, išvykome į Lazdijų rajoną, kur prie Prelomčiškės

piliakalnio prasidėjo Oninių šventė. Pasipildžiusi naujais dalyviais kapela pasirodė specialiai sumontuotoje scenoje, kur atliko „Kalinavo valsą“, „Vilties valsą“ ir „Fokstrotą“. Komisija gerai įvertino pasirodymą. Vietinėje spaudoje buvo rašoma: „Oninių šventė prie Prelomčiškės piliakalnio susibūrė geriausias kapelas: „Anūkuciai“, „Šalcinukas“, „Kankliukai“, „Teizija“, „Veisiejai“, „Svaja“. Vaikų kategorijoje pirmąją vietą laimėjo Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijos folkloro kapela „Šalcinukas“, vadovė Angelė Bapkauskienė. Suaugusiųjų kategorijoje pirmąją vietą iškovojo Teizų laisvalaikio salės kapela „Teizija“,



Folkloro kapelukė „Šalcinukas“ kartu su „Kaimo muzikantais“ traukinių stotyje Šeštokuose pasitinka užsienio svečius, vykstančius į Lietuvą

vadovas Juozas Adomaitis. Žiūrovus linksmino ansamblis „Jonis“ ir grupė „Žiburys“. Renginyje dalyvavo LR aplinkos ministras Kęstutis Mažeika, Lazdijų r. sav. merė Ausma Miškinienė, tarybos nariai ir kiti garbūs svečiai.“

Ne pirmus metus Lazdijų kultūros centras organizuoja kelių dienų Oninių šventę. Pirmoji dalis vyksta būtent prie Prelomčiškės piliakalnio, Dusios ežero pakrantėje. Šis piliakalnis pasirinktas neatsitiktinai. Jis vienas didžiausių ir išpūdingiausių Lazdijų rajone. Archeologiniai tyrimai patvirtino, kad jo papėdėje būta gana didelės

jotvingių gyvenvietės, o ant piliakalnio stovėjusi gerai įtvirtinta medinė pilis. Nuo Prelomčiškės piliakalnio atsiveria išpūdingi vaizdai į Dusios ežerą, vadinamą Dzūkijos jūra.



„Šalcinuko“ kapela Muzikantų suspiescinio varžytuvėse Lazdijų rajone prie Prelomčiškės piliakalnio 2020 m.

Taigi ežero pakrantėje ir išpūdingo piliakalnio papėdėje vyko graži šventė. Oras buvo nuostabus ir vyravo gera nuotaika. Susirinko gausus būrys Lazdijų rajono gyventojų ir svečių. Atvyko prekeiviai su riestainiais, pyragais, žuvimi ir, aišku, alumi. Apylinkės bendruomenių žmonės įsijungė į sviesto mušimo varžytuves, bet svarbiausia vakaro dalis buvo muzikantų varžytuvės. Renginio metu svečiai buvo vaišinami ypatinga juoda duona.

Gautas varžytuvių prizas paskatino paruoštus kūrinius įrašyti, kad jų galėtų pasiklausyti ir tie, kam neteko būti Oninių šventėje Lazdijuose. Muzikantų grupė, gerai pasirodžiusi kapelų varžytuvėse, dalyvavo ir Poezijos pavasaryje, kuris šiemet vyko vasarą prie Punios ežero.

Šiuo metu jaunimas toliau repetuoja. Mokosi savo krašto kūrinius, kuriuos kažkada grojo jau amžinbėn iškeliavę muzikantai. Tai „Kalinavo valsas“, „Sigito polka“, „Jurgio polka“ ir kt. Taip stengiamasi puoselėti ir įamžinti Punsko ir Seinų krašto instrumentinę muziką.

# Punsko licėjaus mokinės mokėsi knygrišystės ir popieriaus marmuravimo

ALICIJA KRAKAUSKIENĖ

Spalio 14–17 d. Punsko licėjaus mokinės su mokytoja bei grupe punskiečių dalyvavo projekte „Lietuvos–Lenkijos istorija iš trijų miestų perspektyvos“ knygrišystės ir popieriaus marmuravimo mokymuose, kurie vyko sodyboje „Senasis Rambynas“ Lumpėnuose. Be punskiečių, mokymuose dalyvavo Pagėgių savivaldybės meno ir sporto mokyklos mokinių grupė ir Kėdainių meno mokyklos mokiniai.

Dalyviai įgijo žinių apie marmuruoto popieriaus ištakas, istorinę raidą, panaudojimo galimybes, praktiškai mokėsi senųjų marmuruoto popieriaus raštų, sukurtų Europoje ir Lietuvoje, išmoko įrišti skirtingų rūšių knygeles. Mokymus vedė Vilniaus knygrišių gildijos narės Aušra Lazauskienė ir Rūta Taukinaitytė–Narbutienė. Pabaigoje surengta mokymų darbų paroda Martyno Jankaus muziejaus klėtelėje. Kitąmet paroda atkeliaus į Punkską, vėliau – į Kėdainius.

Kas tai knygrišystė ir popieriaus marmuravimas? Popieriaus marmuravimas, kitaip – tapyba ant vandens, tai dažų liejimo ant vandens paviršiaus technika. Tokiu būdu sukurtas paveikslas yra perkeliamas ant popieriaus lapo. Tai ypatinga ir sudėtinga popieriaus dekoravimo technika, kuri XVII a. pabaigoje į Europą atkeliavo iš Rytų. Rytuose šis popieriaus dekoravimo būdas buvo naudojamas meno kūriniuose, knygų puošyboje, svarbių dokumentų lakštams puošti. Apie XVI a. išplito dabartinės Turkijos žemėse, kur įgavo ebru

pavadinimą. Dabartinė Turkija šią meno šaką išplėtojo ir ji yra vadinama tradiciniu turkų menu bei saugoma UNESCO. Europietiškoje tradicijoje marmuruoto popieriaus lakštai randami įsiūti į atminimų knygas (atskirais lakštais). Vėliau – kaip knygų priešlapiai, galiausiai – kaip viršelį dengianti medžiaga. Šia technika yra taip pat dekoruojami knygų bloko kraštai.

Knygrišystė – tai knygų įrišimo amatas. Lietuvoje ji pradėta plėtoti maždaug XVI a. Tiek Europoje, tiek Lietuvoje pirmieji knygrišiai buvo vienuoliai. Civiliai knygrišiai atsirado tik 1597 m. Kai XVI a. pradėjo sparčiai plėstis mokslas, atsirado daugiau knygų, o tuo pačiu ir knygų prekyba. Pirmieji civiliai knygrišiai buvo kartu ir knygų prekiautojai. Be to, tuometiniai dvarininkai ir didikai turėjo asmeninius knygrišius. Toks privatus knygrišys buvo spaustuvininkas ir knygų pirklys Jokūbas

Morkūnas (Morkus), kuris kartu rišdavo knygas. Vieną svarbią knygą bajorės Sofijos Mitkevičiūtės–Vnučkienės lėšomis J. Morkūnas išleido lietuvių kalba (1600 m.). Tai stambios apimties pamokslų rinkinys „Postilė lietuviška“. „Postilėje“, be evangelijų su pamokslais, yra eilių, prakalba, katekizmas. Tai didžiausias Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės XVI a. leidinys lietuvių kalba. XIX a. knygrišystės amatas sunyko, knygos pradėtos įrišinėti mašinomis spaustuvėse, rankomis rišami buvo tik užsakomieji darbai. XX a. knygrišystė tampa taikomojo dekoratyvinio meno sritimi.

Mokiniai ir mokytojai džiaugiasi suteikta galimybe dalyvauti projekto veikloje, prisiliesti prie senųjų amatų ir dėkoja Punksko valsčiaus bei Pagėgių savivaldybės Strateginio planavimo ir investicijų pritraukimo skyriaus bei Martyno Jankaus muziejaus darbuotojams.



Knygrišystės mokymai

Alicijos Krakauskienės nuotr.

# Juozapas Jonas Arnastauskas – kunigas tremtinys

ALGIMANTAS KATILIUS

Juozapas Jonas Arnastauskas gimė 1870 m. liepos 10 d. Strazdiškių kaime, Šunskų parapijoje, valstiečių šeimoje. Pradžios mokslus greičiausiai baigė Šunskuose. Marijampolės gimnazijoje mokėsi 1882–1887 m. ir baigė keturias klases. Po gimnazijos pasuko į Seinų kunigų seminariją, į kurią įstojo 1887 m. liepos 4 d. Iš viso tais metais buvo priimta devyniolika naujų klierikų. J. J. Arnastausko kurso draugas buvo Motiejus Gustaitis. Klierikai, kaip ir kitais metais, buvo dviejų tautybių: lenkai ir lietuviai. Iš jų gimimo vietų galima spręsti, kad lietuvių tautybės klierikų buvę daugiau – keturiolika, vienas buvo iš Lazdijų miesto ir keturi iš lenkiškų parapijų (iš jų trys bajoriškos kilmės). Mokslas Seinų kunigų seminarijoje truko penkerius metus. J. J. Arnastausko studijų Seinuose metu seminarijoje jau veikė slapta lietuvių klierikų draugija. Klierikas J. J. Arnastauskas turėjo dalyvauti jos veikloje, nes – kaip Juozapas Stakauskas pažymi – jis buvo susipratęs lietuvis (Juozapas Stakauskas, *Naujieji nacionalizmai ir Katalikų Bažnyčia Lietuvoje*, sudarė Algimantas Katilius, Vilnius: Aidai, 2003, p. 267). Kunigu išventintas 1894 m. balandžio 15 d.

Apie seminarijoje dėstomus dalykus galime spręsti iš vyskupo Pranciškaus Petro Būčio MIC, kuris mokėsi žemesniame kurse, atsiminimų. Vyskupas rašo: „Aš manau, kad dar daugiau naudos seminarijoje gavau iš to, kad perėjau visą filosofijos

kursą. Tas tęsėsi du metu. Didžiosios pasaulio problemos, tiesos pažinimas, logikos klausimai, butis ir visa ontologija žymiai praplėtė pažiūras. Suskubome pereiti ir kosmologiją su visa pasaulio sąranga ir įvairiomis teorijomis, apimančiomis įvairiais būdais daug stambių ir žinotinų dalykų. Šioki toki supratimą gavome apie žmogų ir sielą (antropologija ir psichologija). <...> Šalia minėtų dalykų, pirmaisiais dviem metais dar turėjome du dalykus: Bažnyčios istoriją ir Šv. Raštą. Bažnyčios istorija tai maždaug Europos istorija paskutinių 2000 metų. Apie prieškrikščioniškuosius laikus šį tą buvau girdėjęs gimnazijos V klasėje. Iš istorijos pamokų gal ne visi mano trūkumai užsipildė dėl to, kad jos dėstytojas kun. Pranas Augustaitis, pateikdamas daug įdomių smulkmenų, nemokėjo teikti istorijos periodų charakteringųjų požymių ir trūkdavo jam sistemingumo. Tačiau visgi tos pamokos neliko be naudos. Vieną kartą savaitėje per visus penkerius metus buvo visiems kursams drauge Šv. Rašto pamoka. Ji buvo sujungta su pareiga kasdien perskaityti nurodytą Šv. Rašto skyrių. Bendroje pamokoje profesorius prel. Matas Strimavičius išskeldavo dalykus, kuriuos rasdavo Šv. Rašto skyriuose, užduotuose perskaityti paskutinėje savaitėje. <...> Nuodugniau ir griežčiau Šv. Rašto pamokos lygiagrečiai eidavo teologams, trijų paskutinių kursų klierikams. Tų specialių pamokų būdavo daugiau savaitėje ir jos susitelkdavo

prie specialių objektų, sakysim, prie psalmyno ar kitos kurios Šv. Rašto knygos. Čia buvo aiškinama daugiau ir giliau, bet ne taip plačiai, kaip anose bendrose pamokose visiems“ (*Vysk. P. P. Būčio atsiminimai*, surašė prof. Z. Ivinskis, redagavo J. Vaišnoras MIC, d. 1, Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1966, p. 111–112).

Baigus seminariją kuriam laikui buvo paskirtas į Marijampolės parapiją vikaru. Apie tautišką kun. J. J. Arnastausko nusistatymą Kazys Grinius rašė: „Rodos, 1894 metais vasaros pradžioj, kun. Juozo Bridžiaus primicijos vakarieneje Degučiuose, kur buvo apie 20 kunigų, patsai girdėjau, kaip toksai lietuvių patriotas, kaip kun. Tomas Žilinskis ir solenizantas kun. Jz. Bridžius kalbėjosi lenkiškai. Tik Marijampolės vikaras kun. Arnastauskas visą laiką kalbėjo ir dainavo vien lietuviškai“ (Kazys Grinius, *Atsiminimai ir mintys*, d. 1, Tübingen, 1947, p. 129). Nuo 1895 m. buvo Sasnavos koplyčios kapelionas. Jonas Totoraitis rašo, kad Marijampolėje sudegus bažnyčiai 1809 m. pastatyta pamaldoms laikina pastogė („šopa“). Dėl bažnyčios trūkumo ir dėl tolumo 1817 m. Sasnavos kaime buvo pastatyta graži koplyčia. Tų pačių metų rugsėjo 14 d. Vygrių vyskupijos kurijai leidžiant ir susirinkus daugybei žmonių pašventinta Švč. Mergelės Marijos vardu ir pradėtos laikyti pamaldos. Iš pradžių į Sasnavą Mišių laikyti šventadieniais vykdavo kunigas iš Marijampolės, o vėliau ten ėmė gyventi vienuolis



marijonas. XIX a. ten būdavo du vienuoliai marijonai. Po 1863–1864 m. sukilimo ne visada carinė valdžia leisdavo gyventi kunigams, o tik šventadieniais jie atvykdavo laikyti pamaldų. Tačiau kunigas buvo reikalingas ir žmonės ėmė prašyti, kad būtų leista įkurti parapiją. Valdžia ilgai delsė. 1902 m. buvo gautas leidimas Sasnavoje kurti parapiją. Pirmuoju klebonu buvo paskirtas kun. Stanislovas Čėsna, kuris Sasnavoje išbuvo 52 metus (Jonas Totoraitis, *Sūduvos Suvalkijos istorija*, antrasis leidimas, Marijampolė: Piko valanda, 2003, p. 486–487). Ar kun.

J. J. Arnastauskas pastoviai gyveno Sasnavoje, nėra aišku. Tačiau kai kurios detalės rodytų, kad jis ten gyveno.

Kun. J. J. Arnastauskas buvo vienas iš trijų Seinų (Augustavo) vyskupijos kunigų, nubaustų tremtimi už lietuviškos nelegalios spaudos platinimą. Be jo, dar ištremti kunigai Petras Povilas Bulvičius (už priklausymą „Sietyno“ draugijai nubaustas 6 mėn. kalėti ir 3 m. tremties) bei Vincetas Dargis (už lietuviškos spaudos platinimą nubaustas 3 m. tremties). Su „Sietyno“ draugijos byla susijęs ir kun. J. J. Arnastauskas. Dėl to plačiau reikia pažvelgti į knygnešių „Sietyno“ draugiją ir jos bylą. (Apie „Sietyno“ draugiją rašoma remiantis Vytauto Merkio straipsniu. Žr.: Vytautas Merkys, „Sietyno“ draugija ir jos byla“, in: *Iš lietuvių kultūros istorijos*, t. 8: Mokslo, kultūros ir švietimo draugijos, Vilnius: Mokslas, 1975, p. 9–36.)

Kada tiksliai įkurta „Sietyno“ draugija, nėra aišku: vieni šaltiniai nurodo 1892, kiti 1894 metus. Tačiau atsiminimuose labiau linkstama prie 1894 metų. Ir „Sietyno“ istorijos



Seinų kunigų seminarijos rūmai

tyrinėtojas Vytautas Merkys mano, kad draugija buvo įkurta 1894 m. kovą. Draugijos „Sietynas“ svarbiausias tikslas – „šelpiti lietuvių“. Jam pasiekti buvo numatytos tokios priemonės: įsigyti lietuviškos nelegalios spaudos, steigti biblioteką draugijos nariams šviestis, įpareigoti narius platinti knygas, draugijos lėšas skirti naudingiems tautiniams tikslams remti. Draugija savo nariams taip pat kėlė uždavinį rinkti ir užrašinėti dainas, pasakas, mįsles, patarles ir kitą liaudies kūrybą. „Sietynas“ skelbėsi esąs ir blaivybės draugija, draudžianti savo nariams visus be išimties alkoholinius gėrimus. Draugijos nariais buvo priimami patikimi asmenys, kurie turėjo siekti jos numatytų tikslų ir laikytis įstatų. Pagal įnašų dydį nariai buvo suskirstyti į keturias grupes. 1896 m. „Sietyno“ draugija turėjo apie 70 narių. „Sietynas“ svarbiausiomis priemonėmis tikslui pasiekti laikė švietimą ir moralinį auklėjimą. Kaip kultūros ir švietimo draugija, „Sietynas“ turėjo tapti ir knygnešių draugija. Buvę sietyniečių, kurie tapo knygnešiais – atsigabendavo draudžiamos

lietuviškos spaudos ir ją platino. Tačiau dauguma knygnešių nepriklausė „Sietynui“, tik jį aptarnavo. Draugija į savo pusę patraukė kelis įgudusius knygnešius. Nepaisant to, ji tapo svarbiu nelegalios lietuviškos spaudos platinimo centru. V. Merkys rašo: „Iš Marijampolės slaptos Lietuvninkų sandėlio draudžiama spauda pasklisdavo gana plačiai. Visų pirma čia nelegaliais leidiniais apsirūpindavo centrinė „Sietyno“ kuopelė, V. Šlekys. Gydytojas Kazys Grinius prisimena, kad jis, apsigyvenęs Marijampolėje, rado jau nusistovėjusį susisiekimą su Tilže per Vincą Šlekį arba Vilkaviškio varpininkus. Čia jis reguliariai gaudavo laikraščius ir gausybę knygų. Lietuvninkai kaip tik ir buvo pagrindiniai spaudos tiekėjai V. Šlekiui bei kitiems marijampoliečiams“ (Ibid., p. 19).

„Sietynas“ griežtai laikėsi konspiracijos reikalavimų ir valdžios dėmesio į save neatkreipė. Pirmieji įkliuvo draugiją aptarnavę knygnešiai. Kilę įtarimų, kad čia ne pavieniai asmenys, o organizacijos dalyviai. Žandarai aptiko „Sietyno“ pėdsakus. Draugijos bylos tyrimas vyko

vadovaujant Marijampolės ir Naumiesčio apskričių žandarų valdybos viršininkui rotmistru Andrejui Vonsiackiui. Sudarydami „Sietyno“ bylą, žandarai padarė ne mažiau kaip šimtą kratų. Įtarinėjo beveik visus vietos lietuvių inteligentus, moksleivius, šiaip raštingus žmones. „Sietyno“ byloje buvo kaltinami 34 asmenys, iš kurių 4 žandarams nepavyko surasti.

Byla buvo sprendžiama administracine tvarka. Varšuvos teismo rūmų prokuroras siūlė kaltinamus asmenis suskirstyti į penkias grupes, atsižvelgiant į kaltumo laipsnį. Pirmajai grupei priskirti draugijos organizatoriai ir vadovai. Šios grupės asmenis prokuroras pasiūlė penkeriems metams ištremti į šiaurines Rusijos gubernijas. Antrajai grupei priskyrė mažiau veikloje pasižymėjusius draugijos narius ir tuos, kurie labiau už atlyginimą, nei idėjos skatinami platino lietuviškus leidinius. Juos siūlė nubausti 1 m. kalėjimo, o po to dar 2 m. tremties. Trečiajai grupei priskyrė asmenis, kurie į veiklą įsijungė dėl savo jauno amžiaus, nepatyrimo ir susižavėjimo. Tokius siūlė pusei metų uždaryti kalėjime ir po to metams atiduoti policijos priežiūrai jų gyvenamose vietose. Ketvirtosios grupės asmenys nedalyvavo jokioje draugijos veikloje, bet naudojami jos darbo vaisiais ir laikė lietuviškus leidinius. Šiai grupei priskirtas ir kun. J. J. Arnastauskas. Jos narius siūlyta areštuoti vienam mėnesiui. Penktajai grupei priskirti asmenys, kurių nepavyko surasti (Žr.: *Didžiosios knygnešių bylos*, sudarė Algimantas Katilius, Vilnius: LII leidykla, 2006, p. 137–138).

Iš bylos medžiagos aišku, kad kun. J. J. Arnastauskas nedalyvavo „Sietyno“ draugijos veikloje. Taigi kuo jis nusikalto? Žandarai, tardydami „Sietyno“ draugijos narius, išsiaiškino, kad kun. J. J. Arnastauskas 1896 m. Baltramiejaus Šlekiu namuose iš nežinomo knygu

prekiautojo už 4 rublius pirko knygų ir kalendorių, o paskui juos išdalino parapijiečiams. Neva vieną egzempliorių kalendoriaus „Tikras Tevniszkas kalendorius“ 1897 metams davė savo tolimam giminaičiui Andriejui Arnastauskui. Atlikus kratą kun. J. J. Arnastausko namuose buvo rastas naujas egzempliorius minėto kalendoriaus ir poema, pavadinimu „Senkaus Jurgis“, spausdinta Ragainėje 1889 metais. Tardymo metu kun. J. J. Arnastauskas prisipažino kaltas tik dėl to, kad pas save laikė nusikalstamus leidinius. Ir neneigė tos aplinkybės, kad jis B. Šlekiu namuose iš nepažįstamo prekiautojo pirko kelias knygas bei kratos metu paimtą kalendorių. Tačiau tų knygų jis niekam nedavęs (Ibid., p. 155). Už Justicijos ministrą pasirašęs senatorius Zavadskis siūlė kun. J. J. Arnastauską pusei metų uždaryti vienuolyne, o paskui dvejiems metams apgyvendinti policijos priežiūroje už Lenkijos karalystės ir Šiaurės Vakarų krašto ribų. Policijos departamentas papildė, kad kun. J. J. Arnastauskui draudžiama gyventi Kuršo gubernijoje (Ibid., p. 179). Caras patvirtino tokį sprendimą ir kun. J. J. Arnastauskas buvo ištremtas į Smolenską.

Biografinėje literatūroje rašoma, kad tremtyje Smolenske kun. J. J. Arnastauskas bendravo su taip pat ištremtu Gabrieliumi Landsbergiu-Žemkalniu, tačiau jų tremties laikas prasilenkė. Bet G. Landsbergis-Žemkalnis paliko trumpus atsiminimus apie tremties sąlygas, kurie įdomūs ir kun. J. J. Arnastausko tremčiai Smolenske apibūdinti. Kartu su G. Landsbergiu-Žemkalniu tremtyje Smolenske buvo šeši lietuviai, iš jų dvi moterys ir vienas kunigas, bet atsiminimuose pavarde neįvardintas. Apie tremtį Smolenske G. Landsbergis-Žemkalnis rašė: „Nedaug ką galiu iš savo Smolensko vargų gyvenimo papasakoti. Vietos rusai, ypač „žemiečiai“ prielankiai

į mūsų žiūrėjo. Dar gi gubernatorius ir policija žmoniškai su mumis pasielgė ir nesinaudojo savo teise lankyties pas mus, kratyt, arba, dar gi pagal įstatymų šaukti mus į policiją. Tik tai lenkai, lygiai su mumis už savo reikalus ištremti, skersavosi, kam mes tarp savęs šnekam lietuviškai, kam bažnyčioje, nors ir po visam gaunam pasimelsti lietuviškai; ir daug darydavo jie kliučių, kurių ir nesuskaityti. Vėliau per jų skundą Peterburgan buvo tos pamaldos užgintos“ (Žemkalnis, „Iš mano atsiminimų“, in: *Lietuvos žinios*, 1914, balandžio 26/gegužės 9, p. 3). G. Landsbergis-Žemkalnis teigiamai atsiliepė apie Smolensko kleboną lietuvį, kuris, sužinojęs apie ištremtuosius, pats juos surado, ap-lankė, paguodė, dažnai kviesdavo pas save ir iki bausmės galo palaikė broliškus ryšius.

Grįžus po tremties J. J. Arnastausko laukė įprastas dvasininko gyvenimas, nors iš karto po grįžimo nebuvo paskirtas į jokią parapiją. Vėliau tapo Raigardo parapijos vikaru ir juo buvo iki 1903 metų. Iš Raigardo iškeltas į Berznyką parapijos vikaru, kur išbuvo iki 1904 metų. 1904–1908 m. – Šakių parapijos vikaras. Vikaro karjerą baigė Sintautuose, ten jis buvo ir 1915-aisiais. Kada paskirtas Zapyškio parapijos klebonu, nėra aišku, nes karo metais nebuvo spausdinami elenchai. 1923 m. tapo Kaimelio parapijos klebonu, kur netrukus, 1924 m. balandžio 2 d., mirė. Palaidotas Marijampolėje. Apie kun. J. J. Arnastausko tarnavimą parapijoje neturime žinių. Reikėtų žiūrėti tų parapijų archyvus, jeigu jie išlikę.

Reziumuojant galima pasakyti, kad J. J. Arnastauskas nuo pat gimnazijos laikų buvo tautiškai susipratęs. Jo tautinės nuostatos lėmė ir tai, kad įsijungė į nelegalios lietuviškos spaudos platinimą. Už tai teko nukentėti. Nors nebuvęs „Sietyno“ narys, buvo teisiamas kartu su šios draugijos nariais.

# Ona Tumelienė

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

*O rankšluosti lino,  
Namų darbo staklėmis austas  
Atgulsius į kapų smėlį Mamos,  
Kurios triušo pėdsakas ryškiai išpaustas  
Ne sykį nuo gaidgystės lig vėlumas.  
(Per savo vestuvę  
Ji tokius dalino  
Pulkeliui kviestinių.)  
Esi tu man turtas brangiausias,  
Šluostas praustą veidą švelniausiai!*  
**Mokyt. Jeronimas Šalčiūnas**

Seniai išmokau šį mūsų kraštą pamilusio gerbiamo mokytojo eilėraščių atmintinai, skirdavau jį vis kitos draugės mirusiai mamai. Jis visada mane gaudino, bet ypač gaudina dabar, kai mirė mano mama... Kokie nepakartojamai brangūs tapo jos paliktas audinys, kiti daiktai, kaip ir visas mielos mamos buvimo su mumis laikas, darbai. Josios darbščios rankos niekada nenuilso. Ji kėlėsi prieš švintant, gaidžiui pragyduš, kūrė krosnį, bėgo tvartan ar į laukus, melžė karves, pieną iškošusi jau ruošė pusrytėlį, kad mes į mokyklą neitume alkanos, o tėvelis šieno pjauti ar akėti. Sugrįžus iš mokyklos visada garavo karšti pietūs. O matėsi, kad pavargusi, nes grėbė šieną, kapliavo. Po pietų – vėl į ūkio darbus, paskubomis. Tačiau vakarienė visada laiku būdavo ir su baltinta karšta sriuba. Ot, mėgo gaminti ir visus ūkio darbus suspėdavo nudirbti. Ir iš kur tas greitumas?.. Nepasėdėdavo. Nuo ankstyvo ryto iki vėlumos plušo. Žinoma, paruošusios namų darbus, skubėdavom padėti, kad ir pagirdyti gyvulius, pamelžti, pakapliuoti daržus, vartyti ir grėbti šieną, pagelbėti per javapjūtę ar bulviakasį arba patvarkyti troboje. Užgeso mielos akys,

nusviro darbščios rankos... Pasiliko liūdesys širdy. Lai neišblės dukrų ir anūkų prisiminimai...

Punsko kaime gyvenusią darbščią ūkininkę Oną Tumelienę amžinybė pasišaukė 2020 m. spalio 23 d., krintant auksiniams lapams. Onos tėvas tai Kazimieras Dapkevičius iš Žagarių, o mama – Veronika Uzdilaitė-Dapkevičienė iš Kreivėnų. Ji, vyriausia dukra, gimė 1931 m. gegužės 9 d.

Onos vaikystė susijusi su abiejų tėvų gimtinėmis. 1941 m. spalio 9 d. be galo mylintys žemę tėvai su mažamečiais vaikais buvo priversti palikti namus Žagariuose. Jie ištremiti į Vokietiją, apgyvendinti Karkiejm kaime, prie Angerap miestelio (Velkemsburg paštas), dirbo vokiečio ūkyje. Susirašinėjo su broliais, sesėm. Be galo ilgėjos gimtųjų namų. Negreit galėjo čia sugrįžti. Iš tremties grįžę rado savo namus užimtus, todėl kuriam laikui apsigyveno pas mamos brolių Petrą Uzdilą. Vėliau pagyveno Lietuvon išvykusių Sakavičių namuose Kreivėnuose. Čia Ona su mažais, kaip ir ji pati, pusbroliu Jonu ir puseserėmis Onute bei Birute (mirusia beveik tuo pat laiku, kaip ir ji) Uzdilais ganė gyvulius, darė švilpukus, uogavo, ėjo mokyklon. Ona priėjo Pirmosios Komunijos Punske.

„Buvo smagu ganyc, – pasakojusi ji, – daug gyvulių, o gananc ir daug



Ona Tumelienė

žaidimų prigalvodavom. Apypietei gyvulius suvarom in aptverų štakietais daržų, o mes laidomės uogauc an Apšakalnio. Tynajus ir koplyčukė buvo, tai persižagnojam... Žiemų mokinomės skaicyc ir rašyc – tėtė mano mokino, užtai pirman skyrun cik dzvi nedėlias man reikėj, ba mokėjau jau raides parašyc ir skaicyc, išsyk in antrų skyryų priėmė. Ponia Moliušienė mokino mus Kreivėnuose – kap žiema – dainų ir žaidimų.

Buvo neramu, karas. Kap bėgo vokiečių frontas, tai mūs šaimyna ir Burdulių paskavojom Moliušų kluoni molinēm sienom. Paskui užėjo

rusų karuomenė ir labai šaudėsi. Nuo Punsko kalnelių vokiečiai šaudė, mėtė granatas – cik švilpė ir apie namus cik sproginėjo. Rusų kariai liepė mum bėgti už fronto linijos. Kap bėgom, rusai keliu važavo tankais. Vienas rusas grojo armoniku. Nubėgom in Alksnėnus ir paskavojom Tumelių dzideliam iš akmenų sklepi. Ty buvo jau daug žmonių suėjį. O rusų katiušos labai šaudė. Pernakc prabuvom. Iš ryto viskas nusilo, frontas pasitraukė. Grįžom namo ir vėl ganėm, uogavom. Mokinaus cik 3 skyrus. Buvo Pirma Komunija – priėmiau tepgi Punski.“

Sugrįžus į Žagarius Ona baigė dar ketvirtą skyrių (tiek tuomet truko mokslas) savuose namuose veikusioje mokykloje. Tėvelis, baigęs „Žiburio“ gimnaziją, išmokė mylėti knygą, dar ir lietuviško rašto ją ir kitus vaikus pamokė. Būdama vyriausioji dukra, Ona užvadavo ūkyje susirgusį tėvelį. Jam anksti mirus toliau dirbo sunkius ūkio darbus, bet vis vien rasdavo laiko verpti, austi, siuvinėti, megzti. Mėgo taip pat vaidinti, šokti, susieiti su jaunimu po darbų. Jai be galo patiko, kaip kiti vaidina, skatino ir visada palaikė. Labai mėgo geles. Turėjo darželį su rūtom ir kitom gėlėm,

kuri labiau puoselėjo sesutė Marutė, vėliau paūgėjusios kitos sesės. Mat Ona daugiau laukuose darbavosi. Tačiau vis papuošdavo gimtinės kryžių, pynė gražius, lygius vainikus.

„Mūs, Dapkevičių, žamės 16 ha – ir ilgas pakraščys prieg Galadusio (vadzinom vis Dusiu trumpiau) ir Dusalio, – porinusi Ona Tumelienė. – Šiciej abudu ažarai jungėsi upeli palei mus, alia su česu susiaurėj ir susimažino toj upukė. Sanovėj tai prieg upelio šito buvo an medzinio stulpo medzinė stovylukė. Sakyta, kad tai šv. Jonas Nepomukas. Alia kap medzinė stovylukė, tai su česu supuvė ir nugruvo. Niekas nepasirūpino, kad pastacyc toj vietoj vė. O šitas šventas Jonas Nepomukas yra cylvų sergėtojas ir da sergsci nuog nelaimių vandenin. Mažu kadu vė bus atstacytas, atgavoytas šitas senovės prozdiedzų atminimas.

Pokaru, kap apsiramino, tėveliu ir dzieduliu ypač rūpėjo kap nor acidėkoc Dzieduliu, kad atgavo savo gimtinį. Prie mūs sanos stubos tėtė su savo tėti 1950 m. pastatė akmeninį kryžų su metaliniu kalvio darytu kryžaliu viršų ir užrašų su datom išvežimo ir sugrįžimo:

„Gerasis Jėzau, būki mūsų globėjas.

Prisiminimui

1941.10.8. – 1944.09.5.“

Ba mano tėvai Kazimieras ir Veronika Dapkevičiai su mažais trimi vaikais (aš – Ona, Marytė, 8 mėn. Petruskas) ne savo valiu buvom ištremci in Vokietijų, apgyvendzyci Karkiejm kaimi, o mūs namuose apsigyveno vokiečių kapitonas Erich Klaproth.

Po ilgos kelionės, nežinios visgi pa-vyko atgauc namus, nor kluonas buvo sudegis, ba ginklai ir žvejo įrankiai jami laikyci. Pasitraukus vokiečio šaimynai, vėl ca tam vokiečiu dzyrbusio lenko šaimyna nenorėjo išaic ir aduoc mumiem namų. Visgi nusdavė. Ir tuom progū pastatė akmeninį kryžų su datom išvežimo ir sugrįžimo brangiojon tėviškėn. Pastatė sodelin prie gėlių daržalio, prie kryžaus cisukus mama pasodzino ir toliau pakelį apsodzino – prie kelio liepas.“

Ona Dapkevičiūtė, ištekėjusi 1961 m. vasario 7 d. už Romo Tumelio į Punsko kaimą, nepamiršo kito kryžiaus – Lietuvoje likusių kaimynų Murinų, kuris taisant vieškelį atsirado arčiau Tumelių keliuko. Žinojo jo istoriją. Kai Murinai negalėjo susilaukti vaikų, kunigas jiems patarė pastatyti kryžių. Mediniam supuvus 1962 m. Tumeliai ir jų kaimynas bei giminaitis Petras Pacenka išliejo cementinį. Per žemės šventinimą pašventintas ir šis naujas kryžius. Pas Tumelius vyko kaimo suėjimas su vaisėmis. Yra išlikusi tų metų nuotrauka.

Dalijosi Ona, kaip ir josios mama Veronika, audimo ir siuvinėjimo, peltakiavimo raštais. Dar ir ištekėjusi turėjo spalvotų juostelių (vad. lasetkių), iš jų traukė plonus siūliukus ir įvėrusi į adatą siuvinėjo gražias spalvotas ir baltas staltieses, pagalves, kilimėlius (vad. makatkes). Baigdama darbelį džiaugėsi, gėrėjosi. Dovanodama irgi džiaugėsi. Josios kilimėliai su elnių šeima, skrendančiom gulgėm, gėlėm buvo pačios sugalvoti, dideli, išvaizdūs. Kabojo seniau prie kiekvieno lovos ant sienos. Raštai buvė ant



Pirmoji Komunija. Ona antroje eilėje antra iš kairės



Ona Kreivėnuose su pussesere Onute ir pusbroliu Jonu Uzdilais

gana storoko pergamento. Lapai suvynioti ant ritinio, kad nesiglamžytų. Prieš siuvinėdama ant audeklo uždėdavo kalkę, ant jos raštą ir išbraižiusi siuvinėjo daugiausia gėlių raštus.

Kraitį buvo pasiruošusi pati. Atėjusi į marčias išdalijo po rankšluostį anytai, svainėms ir kunigui per kalėdojimą. Toks paprotys tada buvo. Turėjo du kuparus pridėjusi audinių. Jos darbai, audiniai naudojami ir dabar. Seinuose panaudojome ne vieną Onos darbelį (staltieses, lovatieses) per vaidinimus, koncertus. Vienas audinys kaip tautinė juosta sceną puošė. Kitąkart jis nuotraukų parodai pakabinti tiko. Tai ilgas takas (žaliam dugne juodi raštai). Grožėjomės ne sykį ant rėmų nerptom staltiesėm, kurias ilgai nėrė iš lininio siūlo. Visokius rankdarbius labai mėgo. Eglutę papuošdavo pačios išlankstytais žaisliukais ant siūlo, o kryžių vis ilgu vainiku iš eglės šakelių, pagyvindama spalvotomis popierinėmis gelėmis.

Į kiekvieną darbą ir darbelį įdėdavo daug rankų šilumos, gerumo. Baigdama darbelį svajėjo, kad ir

gyvenimas palengvės. Bet nelaimių ir bėdų netrūko, ašaros ne kartą temdė akis. Josios takeliai aplieti ašaromis. Labai verkė tėvelio, jį visą gyvenimą geru žodžiu minėjo. Buvo jam užvadelė, o jis jai angelas sargas gražiam, bet gan sunkiame gyvenime. O senatvėje jau sergančią paėmė pas save... Lai ramiai bendrauja amžinybėje.

Bėdų, išgyvenimų Onos ir jos šeimos gyvenime būta nemažai. Tumeilių balose buvo daug durpių. Sakyta, kad visas miestelis kasė, kas norėjo, kam tik reikėjo. Visi galėjo pasikasti ir pasidžiovinti jų kūrenimui. Iškasus durpes pasilikdavo pavojingos durpinės. Tai jose prigerdavo nutrūkęs gyvulys, tai prie durpinės pririšta margė karvutė, ne sykį įklimpo ir arklys, kumelė su kumeliuku įkrito ir prigėrė. Kol nesumelioravo, balos buvo sunkiai nušienaujamos, dažnai žolė užmerkta, o šieno tai reikėjo. Dalgiu nupjautos pradalgės gulė vandenin, reikėjo išnešioti žolę į krantus, kur aukščiau, kad džiūtų. Pabaliai kaip pelkės, pavasariop ir rudeniop čia lyg ežeras tyrojo. Sumelioravus pabaliai ir pievos nusausti, tai šienas buvęs

puikiausias, nors liko kelios pavojingos durpinės.

Dukart Onai teko išgyventi namų netekimą: vaikystėje ir jau marčiose esant. Ugnis anuomet buvo baisus priešas ir vagis. Sunaikindavo visas žmogaus pastangas, triūsą, užgyventą turtą. Didžiausias sielvartas Onai su vyru buvo, kai degė namai. Tada buvo ilgas šiaudais dengtas kluonas, skiedromis dengti du tvartai, svirnas, tvartelis. Atėjo, atrode, eilinis 1971 m. pavasaris. Nieks nenujautė, kad įvyks nelaimė ir rūpesčių būsią daug metų... Nelemto gegužio rytą virš molinėmis sienomis tvarto stogo pasirodė dūmų kamuoliai. Onos vyras, nuo ankstyvo ryto sėjęs laukuose grūdus, išgirdęs riksmus metė sėtuvę ir bėgo namų link nieko nematydamas. Abu su žmona, nepaisydami aižančio liepsnų karščio, bėgo tvartan, atraišiojo gyvulius (buvo ten karvių, bulius, veršių, metinių kumeliukų, dvi kumelės su mažais kumeliukais). Jie nesitikėjo, kad nei vienas gyvulys nepajudės laukan iš liepsnų. Reikėjo jėga stumti. Apsvilintomis rankomis vos vieną kumelę jiems pavyko išvesti, o paskui ją išėjo ir jos kumeliukas. Kita su kumeliuku liko liepsnose ir visas būrys gyvulių neišsigelbėjo. Mat tuoj krito palei duris liepsnojančios sijos ir nebuvo galimybių gelbėti. Ypač karvės ir arkliai buvo svarbūs kaip pragyvenimo šaltinis. Tais nepritekliaus laikais tai buvusi baisi tragedija. Trūkumas kaip šmėkla vėliau persekiojo daugelį metų. Ona su vyru tada buvo beveik 40-mečiai, kupini jėgų, bet ištikus nelaimėi nieko negalėjo padaryti nei jie patys, nei gaisrininkai, nei minia žmonių, sustojusi palei vartus... Ugnies liežuviai laižė vieną po kito medinius pastatus – po tvarto tvartelį, kluoną, o nežinia iš kur kilęs viesulas nunešė liepsną kitų stogų link: rąstų tvarto, iš kurio spėta išvaryti avis, veršelius, ir svirno (iš jo žmonės nešiojo grūdus laukan ir pylė į krūvą). Aš viską mačiau kaip vaikas.

Gal nejučiau praradimo skausmo. Jis su metais atėjo. Įsivaizduoju, kiek skausmo ir sielvarto išgyveno tėvai, kai visa, ką per tiek metų augino, žiūrėjo, nusinešė lyg kokia nežinia. Kiemas buvo beveik tuščias, tik degėsiai ir sudegę gyvuliai. Išliko vien svirno sienos ir troba. Planavo statyti naują kluoną ir jau buvo suvežta arkliais (ir už seno kluono sudėta džiūti) medžiaga: lentos, sijos – tai irgi sudegė kaip popierius.

Nelengva buvo atsistoti ant kojų, o rūpėjo 17 ha žemės ūkį, kurį jiems perdavė prieš trejus metus miręs uošvis Jonas Tumelis (1903–1968), išlaikyti. Jam svarbu buvo ūkio paveldėjimas, kaip ir visiems ypač ano meto žmonėms. Onai uošvis buvo sakęs: „Matau, kad gera busi martukė, tokia darbinykė. Pilniavok ir žūrėk, laikyk šitų gospadarkų.“ Nuo vasaros iki žiemos reikėjo begalės jėgų ir sveikatos. Ona su vyru buvo labai prisirišę prie žemės, klupdami nuo ryto iki vakaro plušo abu, ėmė paskolas. Sunku buvo vėl prasigventi, o reikėjo gyventi, valgyti. Jau

penkios burnos alkanų dukryčių buvusios. Dėl savo darbštumo, giminaičių pagalbos atsitiesė. Vėl sėjo, augino, kūgiuose laikė javus, kūrė. Ant molinio tvarto nesudegusių sienų uždėjus naujas medines sijas, stogą, vėl buvo šilta vieta gyvuliams žiemoti. Svirnas taip pat uždengtas nauju stogu ir toliau saugojo iškultų javų grūdus. Neliko skolingi geradariams, atlygino, kai patys atsitiesė, kai pasistatė naują erdvų kluoną, tvartą vieną, kitą atstatė. Džiaugėsi, kad prasigvyveno, ir ūkio gėrybėmis dalijosi su kitais.

Užaugino Ona ir Romas Tumeliai penkias dukras: Eugeniją, Eleną, Aldoną, Zitą ir Jūratę. Ona pasižymėjo begaliniu darbštumu, greitumu. Nelderlingoje, molėtoje, bet patreštoje ir išpuoselėtoje žemėje užaugdavo didelių svogūnų, kopūstų, morkų, lingavo javai. Sodino sodelį, miškelį, prižiūrėjo bites. Vaismedžius prižiūrėti ir skiepyti (tarp kitko, ant vienos obels augo trijų rūšių skanūs obuoliai) ją išmokė Petras Uzdila iš Kreivėnų bei Punsko kaimo bitininkas ir sodininkas,

turėjęs puikų sodelį ir platinę s o d i n u k u s, Juozas Šliaužys. G a m i n o s k a n i u s valgius, nes jauna būdama ji baigė šeiminių kursų. Vis būdavo karšti pusryčiai, pietūs, vakarienė. D u o n o s r u g i n ė s kas savaitę ar dvi po keturis

kepalus minkė ir kepė. Akmenų rūsyje stovėjo statinės su kopūstais: vienoje buvo pjaustyti, kitoje visos galvos, statinė agurkų, molinės puodynės ir stiklainiai su grybais, uogienėmis ir kompotais. Mėgo uogauti ir grybauti, pratino dukras nuo mažens, išmokė ir mezgimo.

Tėviškės nepamiršo. Lankė dažnai (pėsčiomis, arkliais, vėliau jau autobusu) savo mamą, brolių su šeima ir numylėtą gimtinę. Susirašinėjo su mama. Labai išgyveno 5 metais už ją jaunesnio brolio Petro susirgimą ir mirtį 2015 m. Mėgo jam pasiskambinti, vis teikė atsakymus su aprašymais į broliui rūpimus klausimus, o šis parengdavo įdomių straipsnių apie senovę ir Žagarių kaimą, kryžius (Ona su seneliu vaikystėje per gegužines lankydavo keturis kryžius kaimo kampuose). Ji daug bendravusi su savo seneliu, prisiminė nemažai jo pasakojimų: kaip senelis tarnavo carienės gvardijoje, kaip mirė jo brolis Kazimieras, o jį pakvietė mama ūkininkauti, nes jau buvo našlė, kaip senelis prižiūrėjo Krasnagrūdės dvaro bites. Punske gyvendama visada laukdavo mamos, tetų, pusseserių, sesių, brolio, dukrų su šeimomis. Vaisindavo skaniais pietumis ir dalijosi pačios užaugintomis daržo gėrybėmis, šviežia duona ir ūkio gėrybėmis. Pakeleivį ar nepasiturintį sušelpdavo vis ir pamaitindavo.

Kaip minėjau, buvo greita, smagi, be galo darbšti. Darbščias rankas metams bėgant vis labiau skaudėjo. Kojos ilgainiui atsisakė paklusti, ėjo su ramsčiu, bet vis gražino aplinką, sodelį, daržą. Žinojo, kad pavasarį ir rudenį aplink medžius reikia supurenti žemę, tai nekirmys vaisiai. Patarė ir kitiems. Paaugus anūkams vėl ėmėsi rankdarbių: siuvinėjo, nėrė vąšeliu, mezgė virbalais. Džiaugėsi vis, kad rankos toliau klausos, nors su kojom jau bėda.

*(Bus daugiau)*



Iš šeimos albumo

Žagariuose prie savo senos trobos

Sveikiname **Vitą Jančiulį**,  
kuris š. m. lapkričio 11 dieną šventė  
savo 70-ąjį gimtadienį.

*Vitai,*

*Tegul ši šventė padovanuoja Tau vien džiaugsmą,  
Tegul vargai, kasdieniai rūpesčiai nublinksta.  
Tegul likimas neša Tau šviesias dienas,  
Nepagaili sveikatos ir akimirky puikių,  
O kasdienį kelią tepuošia šypsenos artimų žmonių.*

Nuoširdžiai Tave sveikina

***Mama ir sesuo Gražina su šeima***

*Jums dėkojam už metų brandumą –  
Laimę jautėm visi visada,  
Nes nematomą savo gerumą  
Atiduodavot meile dosnia.*

*Linkim Jums tik beribės sveikatos –  
Metų niekad nereikia skaičiuot...  
Tegu liejasi taurės šampano  
Ir lai muzika šiandien Jums gros!*

Garbaus 80-ojo jubiliejaus proga  
**Genutę Dzemionienę** iš Krasnavo  
sveikina

***Vaikai su šeimomis, anūikai ir proanūkės***

### **PERTVAROS/STOVAI galvijams.**

Konstrukcija atlikta iš vamzdžių,  
kurių sienelė '4'.  
Galimas cinkavimas arba nudažymas.

Kaina individuali kiekvienam užsakymui.

Tel. 87 5201003

### **LOVIAI galvijams, gyvūnams.**

Nauji, cinkuoti.  
Matmenys: 40 cm/80 cm, ilgis 2 m.  
Kaina 900 zl.

Tel. 87 5201003

### **ŠĖRYKLA galvijams, gyvūnams.**

Apvali, cinkuota, 12 maitinimo vietų.  
Skersmuo 2,30 m, aukštis 120 cm.

Tel.: 87 5201003, 696 024 285

### **KOMPOSTO DĖŽĖ.**

Laikoma prie namų, kvadratinė.  
Solidi konstrukcija.  
Aukštis 136 cm, plotis 144 cm.

Kaina 900 zl.

Tel. 87 5201003



Sunku susitaikyti su Mamos, Močiutės **Onos Tumelienės** netektimi.  
Ji mirė prieš Mirusiųjų dieną, spalio 23-iają.

Dėkojame gerb. gydytojai Janinai Paransevičienei, seselėms už ligonės gydymą ir slaugymą. Mūsų Mamos gyvenimą prailginote bent trejais metais. Labai labai ačiū. Nors buvo paliegusi, vis vien gera būdavo kasdien priglusti prie Josios peties ir geros širdies... Taip pat ačiū tariame giminėms, kaimynams, draugams ir pažįstamiems už teiktą pagarbą, lankymą, aukas ir palydėjimą paskutinėn kelionėn. Dėkojame kunigui Povilui už gražų pamokslą ir gedulingas pamaldas Punsko bažnyčioje ir kapinėse. Nesitikėjome, kad, paisydami ribojimų dėl pandemijos, taip gausiai lankysite bei palydėsite mūsų Mamą su giesme ir malda, giedamu rožančiumi. Ačiū ir giesmininkams iš Punsko bei laidojimo namų savininkui Kastantui Aleksai už išnuomotas patalpas šarvojimui, rūpinimąsi ir pastangas. Dėkojame Punsko kaimo jauniems vyrams Vitui, Juozui, Algiui, Jurgiui, nešusiems mūsų Mamos karstą į paskutinę kelionę, kryžių ir gedulo vėliavas į bažnyčią ir kapinėse.

Nors žinia, kad žmogus – tai tik žemės svečias ir turi jis sugrįžt namo, bet kaip sunku išleisti jį į kelią, kuriuo nesugrįžta niekas atgalios... Ačiū Tau, brangioji darbštuole, nepakartojama Mamyte, Žmona, Močiute, kad buvai. Išliksi mūsų atmintyje visada...

Atsiprašome, kad po laidotuvių dėl pandemijos ribojimų nebuvo galima sugiedoti rožančiaus, pasidalinti netekties skausmais su dalyvavusiais laidotuvėse žmonėmis. Norėjosi taip pat padėkoti visiems prie vaišių stalo, pabendrauti.

Visiems be galo dėkingi

**Velionės vyras Romas ir dukros su šeimomis**



2020 m. spalio 2 d.  
į amžinybę iškeliavo  
**A. A. JUOZAS KALINAUSKAS**  
iš Pelelių.

Nuoširdžiai dėkojame giesmininkams, kaimynams, giminėms ir visiems, kurie meldėsi, lankė Velionį gedulo namuose bei palydėjo į paskutinę kelionę.

**Žmona ir vaikai su šeimomis**

*Mirtis – tai slenkstis, bet ne pabaiga,  
Brangiausi žmonės eina ir palieka...  
Tačiau nuo jų nusidriekia šviesa  
Ir atminty gyvi išlieka.*

Dėl staigios, netikėtos sūnaus Edvardo mirties  
pusbrolio Vytauto Pečiulio šeimą iš Kanados  
nuoširdžiai užjaučia  
**Jonas, Vitas ir Edvardas Zimnickai**  
su šeimomis

*Telydi Jus paguoda ir dvasios stiprybė  
šių sunkią netekties valandą.*

Išlydėti mylimą mamą į Dausas – skaudi ir sunki  
žmogui lemta patirtis.

Spalio 23 dieną mirė mūsų bendradarbės  
Eugenijos Pakutkienės mylima mama  
**Ona Tumelienė.**

Dėl skaudžios netekties Genutė ir visus artimuosius  
nuoširdžiai užjaučia

*Lenkijos lietuvių draugijos valdyba  
ir „Aušros“ redakcijos darbuotojai*

Netikėtai netekusius vyriausiojo sūnaus Edvardo  
gerb. Vytautą ir Ireną Pečiulius iš Kanados  
nuoširdžiai užjaučia

*„Aušros“ redakcijos darbuotojai*



# Lietuvos žiniasklaida

2020 10 23–11 10

**R**inkimai ir COVID-19 pandemija – kaip viso pasaulio, taip ir Lietuvos žiniasklaidoje vyravusios temos. Tačiau kas – Donaldas Trumpas ar Joe Bidenas – taps JAV prezidentu, pasaulis (kartu ir Lietuva) svarstė pastarąją savaitę, o rinkimų Lietuvoje tema gvildenta jau trečią savaitę: buvo aptarinėjami antrojo rinkimų į Seimą turo rezultatai, analizuojamos pergalės ir pralaimėjimo priežastys, aptarinėjamos galimos koalicijos ir pan.

Daugiausia vietų parlamente gavo Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai (TS-LKD), o jų rinkimų sąrašė pirmoji buvusi Ingrida Šimonytė įvardijama kaip būsima Vyriausybės vadovė.

„Tai, kad šalį greičiausiai valdys dešinioji TS-LKD, Liberalų sąjūdžio ir Laisvės partijos koalicija, buvo aišku jau gerokai prieš antrąjį Seimo rinkimų turą. Jo rezultatai šias nuojautas patvirtino.

Tuo metu per dvi dešimtis mandatų praradę valstiečiai su nukraujavusiais socialdemokratais bei ne per įspūdingiausiai pasirodžiusiais „darbiečiais“ lieka opozicijos apkasuose.

<...> Galima tikėtis, kad valdžios formavimo darbai pagaliau kaip reikiant įsibėgės. Tačiau Seimo rinkimų pralaimėtojams tai, regis, mažiausiai rūpi. Daiktus į portfelius besikraunantys sveikatos apsaugos ministras A. Veryga bei premjeras S. Skvernelis toliau kaltino dešiniuosius, kad jie į valdžią ateina esą nepasirengę, neturėdami ne tik kovos su pandemija, bet ir valstybės valdymo plano“, – portale lrytas.lt rašė Vytautas Bruveris.

Politologas Kęstutis Girnius portale delfi.lt rašė: „Rinkimai jau baigti. Prasidėjo Vyriausybės derinimo ir sudarymo darbai. Pagrindiniai

koalicijos bruožai jau aiškūs, nors Laisvės partija pasispardys, pabrėždama savo išskirtinumą ir savarankiškumą, nors tai iš dalies „šou“ rengiantis kitiems rinkimams. Partija neturi pasirinkimo – konservatoriai yra jų vieninteliai galimi koalicijos partneriai. Arba konservatoriai ar ketveri bergždžiai metai politinėje dykumoje, kartu su R. Karbauskio „valstiečiais“.

Didesnis iššūkis – tai koalicijos programos suderinimas su prezidento G. Nausėdos skelbiama gerovės vizija. Diskusijos ir derybos paveiks būsimums prezidento ir Seimo santykius, taip pat ir valstybės gerovę. Nors Nausėda teigė, kad jis bus reikšmingas kandidatams į ministrus negu lig šiol, ir pritarė tik tiems, kurių nuostatos dera su jo gerovės valstybės koncepcija, būsima valdančioji koalicija turi pagrindinius svetus. Prezidentas gali priešintis, bet negali laimėti, ką rodo 2016 m. patirtis, kai subliūško itin atkaklios D. Grybauskaitės pastangos užkirsti kelią Darbo partijai dalyvauti valdančioje koalicijoje.

<...> Negalima perdėm sureikšminti kurį nors vieną politiko pasisakymą, bet neseniai Šimonytė pažymėjo, kad konservatorių ir liberalų nuomonės gali išskirti mokesčių mažinimo ir biudžeto perskirstymo klausimus. Esą reikia spręsti, kiek šalis gali mažinti mokesčius ir užtikrinti finansavimą svarbiausioms sritims.“

Tuo metu Lietuvos lenkų rinkimų akcija-Krikščioniškų šeimų sąjunga (LLRA-KŠS) rinkimuose neperžengė 5 proc. ribos ir frakcijos neturės, tačiau laimėjo tris vietas vienmandatėse apygardose. Kaip rašė portalas 15min.lt, „partijos lyderis Valdemaras Tomaševskis kol kas sako nežinąs, ar jo kolegą galėtų remti naujos valdančiosios daugumos sprendimus,

esą apie tai jie dar nesikalbėjo.

<...> Akivaizdu, kad šita dauguma gali atstovauti tik mažos dalies interesams, kurie labiau pasiturintys, gyvena didmiesčiuose, kurie leidžia savo laisvą laiką baruose, turi ne vien tik tokius norus, bet ir galimybes. O socialinis teisingumas yra padėti žmonėms, kurie kartais ir už butą negali laiku sumokėti, taupo net maisto produktams. Mūsų funkcija bus įrodyti, įtikinti, kad pasižiūrėtų į skurdžiausius žmones, kuriems parama reikalinga“, – įsitikinęs V. Tomaševskis.

Kodėl rinkimai susiklostė taip, o ne kitaip, anot V. Tomaševskio, įtakos turėjo ir pati rinkiminė kampanija, esą buvę įžūlių rinkimų įstatymo pažeidinėjimų, tvyrojo įbauginimo atmosfera.“

LLRA-KŠS su skundu kreipėsi į Vyriausiąją rinkimų komisiją (VRK), prašydama pripažinti negaliojančiais Seimo spalio 11 d. vykusius rinkimus daugiamandatėje rinkimų apygardoje, kadangi nuo rugpjūčio mėnesio prasidėjo „precedento neturinti Andriaus Tapiño ir jo valdomos VŠĮ „Laisvės TV“ kampanija, kuria buvo siekiama viešai skleidžiant neigiamą informaciją diskredituoti LLRA-KŠS ir jos pirmininką Valdemarą Tomaševskį tam, kad LLRA-KŠS nepatektų į Seimą, t. y. neperžengtų 5 proc. visų dalyvavusių rinkėjų balsų“.

VRK po ilgo svarstymo nusprendė, jog tai buvo neigiama reklama, tačiau rinkimų kampanijos įstatymas nepažeistas; tuo pačiu patvirtinti galutinai parlamento rinkimų rezultatai. Taip pat nutarta perduoti surinktą tyrimo medžiagą Visuomenės informavimo etikos komisijai įvertinti, ar „Laisvės TV“ ir Tapinas nepažeidė etikos kodekso.

Tačiau LLRA-KŠŠ toks sprendimas netenkino ir jie iš naujo kreipėsi į Seimą ir Prezidentą dėl pažeidimų, galėjusių turėti esminės įtakos Seimo rinkimų rezultatams. LLRA-KŠŠ prašė Seimo ir Prezidento kreiptis į Konstitucinį Teismą (KT) dėl šiurkščių pažeidimų per Seimo rinkimus. Prezidentūra skunde pagrįstų argumentų, kurie rodytų, jog galėjo būti padaryti šiurkštūs Seimo rinkimų įstatymo (SRĮ) pažeidimai, neįžvelgė.

„LLRA-KŠŠ skunde nenurodomos aplinkybės bei nepateikiama pagrįstų argumentų, kurie patvirtintų, kad organizuojant ir vykdant 2020 m. spalio 11 d. Seimo rinkimus daugiamandatėje rinkimų apygardoje ir vienmandatėje Panerių-Grigiškių rinkimų apygardoje Nr. 11 galėjo būti padaryti šiurkštūs SRĮ pažeidimai, dėl kurių galėjo būti iškreipta tikroji rinkėjų valia balsuojant šiose rinkimų apygardose 2020 m. spalio 11 d. Seimo rinkimuose ar neteisingai nustatyti esminiai šių rinkimų rezultatai, o konkrečiai – kuriems asmenims atiteks Seimo narių mandatai, todėl skundo 2 punkte suformuluotas prašymas kreiptis į Konstitucinį Teismą netenkintinas“, – savo komentare, kurį perteikė naujienų agentūra ELTA, rašė Prezidentūra.

Tuo metu Seimo valdyba iš pradžių nusprendė nerengti neeilinio Seimo posėdžio, kuriame būtų svarstomas klausimas dėl kreipimosi į KT, nes parlamento pirmininkas Viktoras Pranckietis sakė, kad dokumentas gali būti suklastotas. „Yra du kartus pakartota ta pati pavardė, turiu ir daugiau įtarimų.“ Anot jo, yra surinkti tik 45 parašai (reikalingi mažiausiai 47), todėl posėdis vykti negali.

Tačiau vėliau, kaip rašė žiniasklaida, V. Tomaševskiui pasisėkė: Seimas nutarė svarstyti LLRA-KŠŠ prašymą dėl rinkimų rezultatų panaikinimo. Nors neeilinio posėdžio surengti nepavyko, Seime prašymui kreiptis į KT dėl pažeidimų per Seimo rinkimus pritarta po pateikimo. Tiesa, kaip rašė

15min.lt, Seimo teisininkai pažymėjo, kad „laikas kreipimuisi į KT jau iškapsėjo“, nes praėjo daugiau negu 72 val. po to, kai VRK patvirtino galutinius Seimo rinkimų rezultatus.

„Valstiečių“ lyderis R. Karbauskis tikino, kad tai – ne problema. „Konstitucinis Teismas nuspręs, ką su tuo daryti. Čia jau nebe mūsų prievolė“, – komentavo jis. Buvęs KT teisėjas Vytautas Sinkevičius portalui lrytas.lt Seimo narių pastangas pavadino burbulo pūtimu ir pareiškė, kad terminas paklausimui pateikti jau seniai yra pasibaigęs. Komentuodamas balsavimui teikiamus argumentus, jis sakė: „Seimas turi tam teisę, net jei tie argumentai būtų patys absurdiškiausi.“ Taigi belieka laukti, koks bus KT verdiktas.

Kaip visame pasaulyje, taip ir Lietuvoje koronavirusas įsisuko kaip reikia: užsikrėtusiųjų skaičius, palyginti su pirmąja susirgimų banga pavasarį, itin neraminantis. Balandžio mėnesį labai daug atrodė, kai vieną dieną buvo 90 susirgimų, šiandien toks skaičius – tolimas mirażas: prieš keletą dienų šalyje užfiksuotas antirekordas – 1980 atvejų. Reaguojant į tai, Lietuvoje įvesta daugiau ribojimų: kaukių nešiojimas viešose vietose, sporto renginiai be žiūrovų arba leidimas burtis, bet labai griežtai laikantis taisyklių (pvz., bažnyčia, koncertai) ir kt.

„Serga jau labai nemažas medikų skaičius, virš tūkstančio, todėl grėsmė, kad gali perdegti sveikatos apsaugos sistemos veikla, yra gana grėsminga“, – LRT radijui sakė Nacionalinio visuomenės sveikatos centro (NVSC) Užkrečiamųjų ligų valdymo skyriaus vyriausioji specialistė Daiva Razmuvienė. Jos teigimu, gydymo įstaigų, kuriose yra koronaviruso židiniai, jau esą visoje Lietuvoje, nepriklausomai nuo jų pavaldumo, lygmens ar profilio. Sveikatos apsaugos ministras Aurelijus Veryga, „Žinių radijo“ paklaustas, ar sprendimai nėra pavėluoti, sakė: „Tam tikri griežtinimai buvo priimami ir anksčiau. <...> Matomė, kad tų reikalavimų, kurie buvo

nustatyti, kai kuriomis aplinkybėmis nebuvo laikomasi. Kadangi jų nėra laikomasi, reikia imtis naujų sprendimų.“ „Jeigu atvejų skaičius ir toliau augs tokiu greičiu, tai neatmestina, jog ir ateityje gali būti tam tikra dalis atvejų, kurių tiesiog nespės iširti NVSC“, – teigė ministras.

Tačiau ir įvestų griežtesnių ribojimų, kaip rašė lrytas.lt reportaže iš pajūrio, kai kurie žmonės nesilaiko, o draudimus bandoma apeiti įvairiomis gudrybėmis: „Visiška priešingybė pirmajam karantinui, kai Palanga per Velykas net buvo užsidariusi nuo atvykėlių, nors tuomet užsikrėtusieji buvo skaičiuojami vos dešimtimis. <...> Kas ketvirtas sutiktas kaukę buvo nusileidęs po nosimi arba ja šildė pasmakrę. Buvo aišku, kad kaukes jie turi pasiėmę ne siekdami apsisaugoti nuo užkrato, bet vengdami baudos, ir paskubomis kaukes ant burnos užsitempdavo tik išvydę nukreiptą fotoaparata. Kai kurie, ypač jaunimas, kaukių iš viso nedėvėjo.

<...> Privalėjo užsidaryti visi SPA, baseinai, masažo kabinetai, tačiau tai padarė ne visi. Matyt, nujausdamas artėjantį karantiną poilsio ir vandens pramogų kompleksas „Atostogų parkas“ nuo rugsėjo pasirūpino asmens sveikatos priežiūros įstaigos licencija ir veikia toliau, pramogas baseinų zonoje pavadinęs gydomosiomis procedūromis.“

Pastarosiomis dienomis, kai naujų užsikrėtimo atvejų per dieną būna gerokai per tūkstantį, vis garsiau ima kalbėti, kad gali pritrūkti vietų gydymo įstaigose, įrangos bei personalo. Pasak portalo lrt.lt, per devynias lapkričio dienas užsikrėtė tiek medikų, kiek per visą spalį. O, kaip rašė BNS, Vilniaus regiono ligoninėse lovų COVID-19 pacientams ir juos prižiūrinčio personalo kol kas pakanka kelioms paroms, ieškoma sprendimų. Mažėjant personalo, Santaros klinikos pasitelkė Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto studentus – jie skubiai apmokyti ir dirba slaugytojo padėjėjais.